

SCRIPTA·MANENT

București Anul III Nr. 5/2022

R
E
V
I
S
I
N
G
T
A

REVISTA·SCOLII·NATIONALE·DE·GREFIERI

SCRIPTA MANENT

Cuprins

1. Citarea prin publicitate. Necesitatea prezenței efective la proces a curatorului special desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate

Service by publication. The need for the effective presence at the trial of the special curator to represent the interests of the party summoned by publicity

Alexandra-Maria Nica, judecător, formator SNG _____ pag. 3

2. Transmiterea securizată a documentelor *in T(ren)DS*

Secure transmission of documents in TDS

Georgeta-Denisa Jbanca, grefier, formator SNG _____ pag. 13

3. Măsurile preventive. Particularitățile activității grefierului de ședință într-un complet de drepturi și libertăți în situația unei propuneri de luare a măsurii arestării preventive ori măsurii arestului la domiciliu

Preventive measures. Features regarding the activity of a court clerk in a panel of rights and freedoms in cases having as object the proposal to take the measure of preventive arrest and house arrest

Paul Ciobanu, grefier, formator SNG _____ pag. 21

4. Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor – considerații în lumina Deciziei nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României

Persons who have the right to refuse to give statements as a witness - observations according to the Decision no. 175/2022 of the Constitutional Court of Romania

Roxana Pavel, cursant SNG

Coordonator - Lucreția-Albertina Postelnicu, judecător, director adjunct INM _____ pag. 33

5. „Pastile” și alte remedii pentru cultivarea limbii - Cum mai vorbim și cum mai scriem românește

„Pills” and other remedies to help cultivate an educated language - How do we speak and how do we write Romanian

Conf. univ. dr. Elena Silvestru, formator SNG _____ pag. 41

Citarea prin publicitate. Necesitatea prezenței efective la proces a curatorului special desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate

Alexandra-Maria Nica, judecător
formator al Școlii Naționale de Grefieri¹

Rezumat

Desfășurarea judecății nu poate fi condiționată de prezența curatorului special desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate, fiind suficient ca instanța să realizeze procedura de citare cu acesta pentru fiecare termen de judecată, cu respectarea dispozițiilor legale.

Prezența curatorului special este necesară în situațiile în care, raportat la circumstanțele concrete ale cauzei, pentru a garanta respectarea dreptului părții citate prin publicitate la un proces echitabil, în exercitarea prerogativelor prescrise de art. 80 alin. (4) C.pr.civ., instanța a stabilit obligația curatorului special de a se prezenta la proces, ca atribut al reprezentării judiciare pe care a fost desemnat să o realizeze.

Abstract

The ongoing trial cannot be impeded from carrying on by the presence or absence of the curator specially appointed to represent the party summoned through publicity. It is sufficient for the court to carry out the summoning procedure with the curator for each term, in compliance with the legal provisions.

The presence of the special curator is necessary in those situations where, in relation to the concrete circumstances of the case, in order to guarantee compliance with the right to a fair trial of the party summoned through publicity, in the exercises of the prerogatives prescribed by art. 80 para. 4 C.pr.civ., the court establishes the obligation for the special curator to appear at the trial as an attribute of the judicial representation that he was appointed to perform.

Desemnarea unui curator special pentru a reprezenta interesele părții cu privire la care s-a încuviințat citarea prin publicitate constituie una dintre măsurile pe care instanța trebuie să le dispună atunci când încuviințează ca citarea să se realizeze în această

modalitate. Acest aspect rezultă univoc din cuprinsul art. 167 alin. (3) C.pr.civ. și nu a suscitat probleme în practica judiciară. Ceea ce a făcut obiectul unei analize în contextul practicii neunitare a instanțelor² este chestiunea privind necesitatea prezenței efective

1. Departamentul de formare profesională inițială, disciplina *Procedură civilă*.

2. Pentru detalii, a se vedea minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale curților de apel, Timișoara, 19-20 noiembrie 2015, pag. 9-11 și minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, Timișoara, 05-06 martie 2020, pag. 27-28, disponibile pe site-ul <http://www.inm-lex.ro>.

la dezbateri a curatorului special al părții citate prin publicitate, chestiune pe care ne propunem să o clarificăm în cele ce urmează, pornind chiar de la textul de lege care prescrie măsura desemnării curatorului special în cadrul procedurii de citare prin publicitate.

Astfel, în temeiul art. 167 alin. (3) C.pr.civ., *„Odată cu încuviințarea citării prin publicitate, instanța va numi un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului.”*

Lecturând textul de lege precizat, constatăm, cu titlu preliminar, că legea nu impune prezența efectivă a curatorului special desemnat de instanță pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate, ci doar obligația instanței de a dispune citarea acestuia la dezbateri.

Trimiterea din cuprinsul normei art. 167 alin. (3) C.pr.civ. la dispozițiile art. 58 C.pr.civ. atestă că numirea curatorului special în contextul aplicării procedurii de citare prin publicitate se realizează în condițiile de drept comun proprii instituției curatei speciale, prevăzute de art. 58 alin. (3) C.pr.civ., respectiv de *„instanța care judecă procesul, dintre avocații anume desemnați în acest scop de barou pentru fiecare instanță judecătorească”*. Ca atare, curatorul special este un reprezentant judiciar al părții citate prin publicitate, căruia norma referită anterior îi conferă drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru reprezentantul legal.

În absența unor prevederi derogatorii în plan procesual, instituția reprezentării urmează configurația proprie dreptului substanțial, ceea ce presupune că reprezentantul exercită în numele și pentru partea pe care o reprezintă drepturile și obligațiile procesuale ale părții înseși. Făcând aplicarea acestor reguli generale la situația particulară a curatorului special

desemnat de instanță pentru a reprezenta interesele părții cu privire la care s-a dispus citarea prin publicitate, apreciem că, din perspectiva obligațiilor procesuale, acestuia nu i se poate pretinde decât ceea ce i s-ar putea pretinde părții pe care o reprezintă.

Or, cu excepția unor situații în care legea prevede altfel, în procesul civil, prezența părților la judecată nu are caracter obligatoriu. Această concluzie rezultă din interpretarea gramaticală a dispozițiilor art. 153 alin. (1) C.pr.civ., potrivit căreia *„instanța poate hotărî asupra unei cereri numai dacă părțile au fost legal citate ori s-au prezentat, personal, sau prin reprezentant”*. Formularea alternativă pe care legiuitorul o utilizează în textul normei prin utilizarea conjuncției „ori” fundamentează nu doar acoperirea neregularității privind procedura de citare a părții prin prezența acesteia în instanță, în sensul că instanța poate proceda la judecată dacă partea nelegal citată se prezintă în instanță, personal, sau prin reprezentant și, adăugăm, dacă aceasta nu solicită amânarea judecării prevalându-se de dispozițiile art. 160 alin. (1) C.pr.civ., ci și regula conform căreia procesul civil se poate desfășura chiar și în lipsa părților legal citate, cu condiția de a fi respectată exigența prevăzută de art. 411 alin. (1) pct. 2 C.pr.civ. – cel puțin una dintre părți să fi solicitat judecarea cauzei în lipsă. Din punct de vedere gramatical, conjuncția disjunctivă „ori” leagă unității sintactice cu aceeași funcție și același rang sintactic. În interpretarea gramaticală a normei, utilizarea acesteia atrage drept consecință că judecata se poate desfășura în oricare dintre următoarele două premise: fie părțile au fost legal citate, indiferent dacă acestea se prezintă sau nu în fața instanței, fie în situația în care părțile nu au fost legal citate, dar se prezintă în instanță, personal, sau prin reprezentant. Evident, dispozițiile art. 153 alin. (1) C.pr.civ. trebuie privite în ansamblul textelor

Codului de procedură civilă, sens în care, așa cum am menționat anterior, reținem în completarea primei premise necesitatea ca în cauză să fi fost formulată o cerere de judecare în lipsă, iar a celei de a doua, aceea ca partea nelegal citată să nu fi solicitat amânarea judecării, în temeiul art. 160 alin. (1) C.pr.civ. Aceste precizări nu sunt, însă, de natură să atragă o concluzie diferită în ceea ce privește regula care guvernează procedura civilă de drept comun și care rezultă din interpretarea gramaticală a prevederilor art. 153 alin. (1) C.pr.civ., respectiv aceea că prezența părților la judecată nu are caracter general obligatoriu.

Mai specific, procedura de drept comun impune instanței să citeze părțile pentru a le aduce la cunoștință data, ora și locația la care se va desfășura judecata, însă părțile au un drept de opțiune în ceea ce privește prezența la termenul/termenele de judecată acordat/acordate în cauză.

Revenind la chestiunea supusă discuției, reiterând faptul că prevederile proprii instituției privind citarea prin publicitate nu stipulează obligația curatorului special de a se prezenta în instanță, considerăm că obligațiile curatorului special nu pot fi caracterizate de o exigență sporită celei aplicabile părții pe care o reprezintă. Prin urmare, prezența acestuia în fața instanței nu poate fi, *de plano*, obligatorie.

Dacă ne raportăm la caracteristicile instituției reprezentării, amintite în cele ce preced, deducem că obligația curatorului special de a se prezenta la proces poate interveni în situațiile în care ar exista prevederi legale exprese care să condiționeze desfășurarea judecării de prezența părților.

Pe de altă parte, având în vedere calitatea curatorului special de reprezentant judiciar al părții citate prin publicitate, apreciem că prezența acestuia la judecată ar putea fi impusă printr-o dispoziție expresă a instanței,

dată în exercitarea prerogativelor acordate de art. 80 alin. (4) C.pr.civ., sediul materiei instituției reprezentării judiciare.

Potrivit acestor dispoziții, „*Când legea prevede, sau când circumstanțele cauzei o impun, pentru a se asigura dreptul la un proces echitabil, judecătorul poate numi pentru oricare parte din proces un reprezentant în condițiile art. 58 alin. (3), arătând în încheiere limitele și durata reprezentării.*”

Procedura de citare prin publicitate constituie una dintre situațiile în care legea prevede numirea unui curator special de către instanță, în sensul normei precizate, aspect care rezultă de altfel și din trimiterea pe care textul art. 167 alin. (3) C.pr.civ. o face la dispozițiile art. 58 C.pr.civ.

Rațiunea desemnării acestui reprezentant judiciar este enunțată în cuprinsul art. 80 alin. (4) C.pr.civ. ca fiind asigurarea dreptului la un proces echitabil. În absența unor prevederi speciale și derogatorii, aceasta caracterizează, deopotrivă, măsura privind desemnarea curatorului special în cadrul procedurii de citare prin publicitate, ținând cont că o atare măsură constituie o ipoteză particulară în care instituția reprezentării judiciare își găsește aplicabilitatea.

Pentru a garanta respectarea concretă și efectivă a acestui principiu fundamental de drept procesual, același text de lege reglementează și atributul instanței de a stabili, prin actul de numire a curatorului special, limitele între care acesta este ținut să exercite activitatea de reprezentare judiciară în favoarea părții cu privire la care s-a dispus citarea prin publicitate.

Atât timp cât legea procesuală nu impune prezența părților la judecată în procedurile de drept comun, ci doar obligația instanței de a le cita pentru a le aduce la cunoștință date despre desfășurarea procesului, opinăm că, în concepția legiuitorului, dreptul la un

proces echitabil poate fi, de principiu, garantat și în ipoteza în care cererile și apărările părților se formulează în scris.

Dispozițiile art. 80 alin. (4) C.pr.civ., cadrul general care reglementează instituția reprezentării judiciare, statuează expres că desemnarea curatorului special se impune pentru a asigura respectarea dreptului la un proces echitabil, fără a se face vreo referire la necesitatea prezenței efective în instanță a curatorului special. Nici prevederile particulare relative la desemnarea curatorului special în contextul aplicării procedurii de citare prin publicitate nu statuează această exigență.

În aceste condiții, deducem că standardele în raport de care se apreciază garantarea principiului dreptului la un proces echitabil sunt cele aplicabile cadrului general al instituției reprezentării judiciare și atunci când în discuție sunt drepturile și obligațiile curatorului special numit pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate.

Prin urmare, de regulă, judecata se poate realiza dacă instanța realizează citarea curatorului special cu respectarea dispozițiilor legale, desfășurarea judecății nefiind condiționată absolut de prezența acestuia la judecată.

Sub aspectul procedurii de citare a curatorului special, întrucât dispozițiile art. 167 alin. (3) C.pr.civ. vorbesc *in terminis* de citarea curatorului special la *dezbatere*, apreciem necesară clarificarea unei chestiuni de terminologie cu relevanță din perspectiva etapelor procesuale pentru care este incidentă obligația instanței de a dispune citarea acestuia.

Ținând cont că prin desemnarea curatorului special se acordă părții citate prin publicitate – care, prin ipoteză, nu are cunoștință de existența litigiului –, o reprezentare specializată pentru a-i asigura dreptul la un proces

echitabil, considerăm că interpretarea și aplicarea textuală a dispozițiilor art. 167 alin. (3) C.pr.civ. nu ar fi aptă să garanteze, concret și efectiv, acest drept al părții și că se impune o interpretare teleologică a normei. Astfel, termenul „*dezbatere*” din cuprinsul art. 167 alin. (3) C.pr.civ. trebuie înțeles într-un sens larg, respectiv că se impune a fi dispusă de instanță citarea curatorului special la toate termenele de judecată acordate în cauză, indiferent de etapa în care se află procesul și nu doar pentru termenul la care se desfășoară dezbaterile asupra fondului. Aceasta deoarece, pe de o parte, prin măsura citării, instanța trebuie să asigure curatorului special posibilitatea de a lua cunoștință de orice aspect susceptibil de a fi pus în discuție și care vizează cauza în care a fost desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate.

Pe de altă parte, prevederile art. 229 alin. (1) C.pr.civ., referitoare la instituția termenului în cunoștință, limitează situațiile în care partea poate lua termen în cunoștință prin primirea citației de către reprezentantul acesteia sub semnătură, respectiv prin prezența reprezentantului în instanță, la cazurile de reprezentare legală și convențională, excluzând deci ipoteza reprezentantului judiciar, categorie căreia i se subsumează curatorul special desemnat de instanță pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate. În cazul acestui din urmă tip de reprezentare, potrivit legii, instanța trebuie să realizeze procedura de citare pentru fiecare termen de judecată acordat în cauză.

Totodată, nu trebuie pierdut din vedere faptul că în etapa cercetării procesului se invocă și/sau se soluționează excepții, se formulează și/sau se soluționează cereri, se încuviințează și se administrează probatoriul, că încheierea cercetării procesului intervine conform art. 244 alin. (1) C.pr.civ., atunci când judecătorul se socotește lămurit și reprezintă un punct de referință

dincolo de care majoritatea actelor de procedură nu mai pot fi făcute. Practic, în etapa cercetării judecătorești se realizează activități cu o deosebită importanță pentru desfășurarea și modul de soluționare ale cauzei, iar aspectele tranșate în această etapă nu pot face obiectul unei reevaluări în cadrul dezbaterilor pe fond.

Aceste argumente susțin ideea expusă anterior, potrivit căreia rațiunea desemnării curatorului special în cadrul procedurii de citare prin publicitate poate fi transpusă practic doar dacă instanța dispune ca citarea acestuia să se realizeze pentru fiecare termen de judecată și nu exclusiv pentru termenul de judecată la care au loc dezbaterile pe fondul cauzei.

Raportat la circumstanțele concrete ale cauzei, instanța poate, însă, aprecia că pentru respectarea concretă și efectivă a exigențelor principiului dreptului la un proces echitabil al părții citate prin publicitate nu este suficient să informeze curatorul special desemnat pentru a reprezenta interesele acesteia despre desfășurarea procesului, prin realizarea procedurii de citare, ci că este necesară prezența curatorului special la termenul/termenele de judecată acordat/e în cauză. Într-o atare situație, instanța va stabili în sarcina curatorului special o obligație expresă în acest sens, prin încheierea de numire a curatorului special, prin care instanța este abilitată, conform art. 80 alin. (4) C.pr.civ., să traseze și limitele reprezentării judiciare.

Constatăm, deci, că obligația curatorului special al părții citate prin publicitate de a se prezenta la proces își găsește fundamentul în dispoziția particulară

a instanței, dată într-o cauză concretă, iar nu într-o prevedere legală expresă. Luând în considerare și motivele expuse anterior, apreciem că regula trebuie să rămână cea care derivă din prevederile art. 167 alin. (3) C.pr.civ., aceeași care rezultă din principiile generale de drept procesual, în sensul că, de regulă, în procedura de drept comun, desfășurarea judecății nu poate fi condiționată de prezența curatorului special, fiind suficient ca instanța să realizeze procedura de citare a acestuia pentru fiecare termen de judecată, cu respectarea dispozițiilor legale.

Prin urmare, nu putem fi de acord cu opiniile exprimate de membrii Centrului de Procedură civilă din cadrul Facultății de Drept a Universității din București, la solicitarea Uniunii Naționale a Barourilor din România³, potrivit cărora prezența curatorului special desemnat în cadrul procedurii de citare prin publicitate ar fi obligatorie la fiecare termen de judecată, absența acestuia ar constitui un impediment la judecată, instanța fiind obligată să o amâne, iar judecarea cererii în absența curatorului ar atrage sancțiunea nulității actelor de procedură, necondiționate de existența unei vătămări, astfel cum ar rezulta, fără echivoc, din conținutul art. 176 pct. 2 C.pr.civ.

Cu toate că acest din urmă text de lege reglementează încălcarea dispozițiilor legale referitoare la reprezentarea procesuală ca fiind una dintre ipotezele de nulitate expresă necondiționată, pentru argumentele reținute anterior prin care am concluzionat că prezența curatorului special desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate nu are caracter general obligatoriu,

3. Punct de vedere formulat de prof. univ. dr. Traian Cornel Briciu, lect. univ. dr. Paul Pop și lect. univ. dr. Gheorghe Liviu Zidaru, disponibil prin accesarea link-ului https://www.universuljuridic.ro/wp-content/uploads/2017/08/Curatela-speciala-opinie-legala-UNBR-final-21-08-17_FULL_OK_WEBSITE.pdf.

dar și pentru motivele care vor fi expuse în cele ce urmează, considerăm că prevederile art. 176 pct. 2 C.pr.civ. nu sunt întotdeauna aplicabile în ceea ce privește judecarea cauzei în absența curatorului special.

Mai întâi, în raport de prevederile art. 174 alin. (1) C.pr.civ. care definesc nulitatea ca fiind „[...] *sanctiunea care lipsește total sau parțial de efecte actul de procedură efectuat cu nerespectarea cerințelor legale, de fond sau de formă*”, observăm că nerespectarea unor cerințe legale constituie una dintre condițiile de esență sancțiunii nulității și în absența căreia aceasta nu poate interveni.

Referitor la curatorul special desemnat în cadrul procedurii de citare prin publicitate, reamintim că dispozițiile speciale care reglementează această procedură nu impun prezența curatorului la proces, cerință care nu este prevăzută nici de cadrul general în materia instituției curatei speciale (art. 58 C.pr.civ.), respectiv a reprezentării judiciare (art. 80 alin. 4 C.pr.civ.), iar o astfel de exigență nu poate fi dedusă nici în baza dispozițiilor procedurii de judecată de drept comun.

Deducem astfel că, potrivit legii, reprezentarea judiciară nu implică obligativitatea prezenței curatorului special al părții citate prin publicitate la proces. Corelativ, absența acestuia nu circumscrie, în toate cazurile, o încălcare a cerințelor legale privind reprezentarea procesuală și, implicit, nu ar putea atrage, întotdeauna, sancțiunea nulității actelor de procedură realizate în lipsa curatorului special în temeiul art. 176 pct. 2 C.pr.civ., căci nu ar fi întrunită una dintre condițiile sancțiunii nulității, cea vizând încălcarea unor cerințe legale.

Singurele ipoteze în care omisiunea curatorului special numit în cadrul procedurii de citare prin publicitate de a se prezenta în instanță ar putea fi

sanționată cu nulitatea actelor de procedură în temeiul textului de lege referit în paragraful precedent sunt cele în care, raportat la circumstanțele concrete ale cauzei, instanța a apreciat că pentru respectarea efectivă a exigențelor principiului dreptului la un proces echitabil este necesară prezența reprezentantului judiciar la proces, iar prin încheierea de numire a curatorului special a instituit și o obligație în acest sens. Practic, în astfel de situații, obligația curatorului special de a se prezenta la proces constituie o măsură dispusă de instanță în exercitarea prerogativelor conferite de art. 80 alin. (4) C.pr.civ. privind stabilirea limitelor reprezentării judiciare. În consecință, în acele cazuri, activitatea de reprezentare judiciară a curatorului special este conformă legii doar dacă se realizează cu respectarea configurației prescrise de instanță, iar omisiunea acestuia de a se prezenta la termenul/termenele de judecată acordat/acordate în cauză constituie o încălcare a dispozițiilor legale referitoare la reprezentarea procesuală, în sensul art. 176 pct. (2) C.pr.civ.

Fără a nega faptul că există situații particulare în care absența curatorului special numit pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate ar putea atrage sancțiunea nulității exprese, necondiționate de existența unei vătămări a actelor de procedură, aplicarea sancțiunii la anumite cazuri particulare nu justifică formularea unei concluzii cu titlu general.

Un alt aspect enunțat în punctul de vedere formulat la solicitarea Uniunii Naționale a Barourilor, la care am făcut referire anterior, asupra căruia dorim să facem câteva mențiuni, este cel vizând obligația instanței de a dispune amânarea judecării în toate cazurile în care constată absența curatorului special al părții citate prin publicitate.

Pentru argumentele reținute anterior în susținerea opiniei potrivit căreia prezența curatorului special nu

constituie o exigență generală în procedurile de drept comun, considerăm că lipsa curatorului special poate constitui un impediment la judecată care să impună amânarea acesteia în aceleași situații în care omisiunea acestuia de a se prezenta în fața instanței ar fi susceptibilă să atragă sancțiunea nulității absolute întemeiate pe dispozițiile art. 176 pct. 2 C.pr.civ., deci atunci când instanța a apreciat că prezența acestuia la proces se impune pentru garantarea, concretă și efectivă, a dreptului la un proces echitabil al părții citate prin publicitate și a instituit o obligație în acest sens în sarcina curatorului special, ca atribut al activității de reprezentare.

În susținerea acestei concluzii, mai reținem că absența curatorului special desemnat în cadrul procedurii de citare prin publicitate nu beneficiază de o reglementare proprie în cuprinsul Codului de procedură civilă ca reprezentând o cauză de amânare a judecății.

Ținând cont de calitatea curatorului special de reprezentant judiciar al părții citate prin publicitate și de împrejurarea că numirea acestuia s-a realizat pentru garantarea dreptului la un proces echitabil, principiu care subsumează și dreptul la apărare, amânarea judecății pentru lipsa curatorului special ar putea fi dispusă și în condițiile prescrise de art. 222 alin. (1) C.pr.civ., deci, la cererea curatorului special, în situațiile în care acesta este în imposibilitate de a se prezenta la termenul de judecată din cauza unor motive temeinice, care nu îi sunt imputabile. Deși textul de lege referit anterior vorbește de imposibilitatea părții, sau a reprezentantului acesteia, de a se prezenta în fața instanței, procedura de citare prin publicitate are drept premisă faptul că partea reprezentată de curatorul special nu a putut fi înștiințată de existența procesului, deci, prin ipoteză nu poate fi în discuție

o absență a părții de la termen. În ceea ce privește reprezentantul părții, observăm că norma nu distinge între anumite tipuri de reprezentare. Cum textul legii nu distinge, nici interpretul nu poate face distincție. Prin urmare, lipsa curatorului special la termen nu poate atrage, automat, amânarea judecății nici din perspectiva cazului de amânare a judecății pentru lipsă de apărare prevăzut de lege. O atare măsură poate fi dispusă în temeiul art. 222 alin. (1) C.pr.civ., la cererea curatorului special, motivată de cauze neimputabile acestuia.

Este important însă să precizăm că exigențele prescrise de art. 222 alin. (1) C.pr.civ. trebuie îndeplinite numai în cazurile în care intervine situația premisă enunțată în cuprinsul normei, iar instanța își întemeiază soluția de amânare a judecății pe dispozițiile acesteia. Întrucât legea procesuală nu cuprinde o enumerare limitativă, restrictivă, a cazurilor de amânare a judecății, instanța are un drept de apreciere în luarea unei astfel de măsuri. Nu excludem așadar posibilitatea ca instanța să dispună amânarea judecății pentru lipsa curatorului special al părții citate, chiar dacă nu ar fi fost sesizată cu o cerere în acest sens din partea curatorului și chiar fără a analiza dacă lipsa acestuia la termen se datorează unor motive neimputabile acestuia. Esențial este ca o atare măsură să nu intervină automat, în toate cazurile, strict în raport de absența curatorului special, ci în urma unei analize a instanței și doar atunci când, față de circumstanțele concrete ale cauzei, instanța apreciază că numai o atare măsură este aptă să garanteze, în mod efectiv, dreptul părții citate prin publicitate la un proces echitabil.

Considerăm că amânarea judecății în absența unei astfel de analize ar putea aduce atingere dreptului reclamantului la soluționarea procesului într-un termen optim și previzibil, relevant în susținerea acestei opinii

fiind domeniul material de aplicare a procedurii de citare prin publicitate.

Sub acest aspect, achiesăm opiniei emise în doctrină⁴, conform căreia dispozițiile procedurii de citare prin publicitate sunt aplicabile doar pârâtului, întemeiate, în primul rând, pe un argument de text, căci prevederile art. 167 C.pr.civ. care reglementează această instituție statuează că instanța poate dispune ca citarea *pârâtului* să fie realizată în această modalitate.

Aceeași regulă se deduce și din ansamblul reglementărilor actualului Cod de procedură civilă, întrucât normele acestuia exclud posibilitatea ca premisele proprii procedurii de citare prin publicitate să intervină în cazul reclamantului.

În acest sens, reținem, mai întâi, că potrivit art. 194 lit. a) C.pr.civ., reclamantul are obligația de a indica în cuprinsul cererii de chemare în judecată datele privind domiciliul, reședința, sau sediul său, iar omisiunea de a se conforma acestei exigențe atrage anularea cererii de chemare în judecată, în cadrul procedurii de verificare și regularizare a cererii, prescrise de art. 200 C.pr.civ..

În al doilea rând, dacă survine o modificare cu privire la adresa indicată inițial prin cererea introductivă de instanță, reclamantul este obligat să aducă acest aspect la cunoștința instanței, în caz contrar procedura apreciindu-se legal îndeplinită, chiar dacă citația ar fi fost restituită la dosar cu mențiunea „*Destinatar mutat*”, în temeiul art. 172 C.pr.civ., care prevede explicit această concluzie. Apreciem că același text de lege este aplicabil și în ipoteza în care imposibilitatea de comunicare a citației la domiciliul indicat inițial

ar fi cauzată de unul dintre motivele enumerate în cuprinsul art. 166 C.pr.civ. De vreme ce textul art. 172 C.pr.civ. nu limitează incidența acestuia strict la situațiile de schimbare voluntară a domiciliului, norma trebuie, astfel, să își găsească aplicarea și atunci când modificarea intervine independent de voința reclamantului.

Contrar unei opinii emise în doctrină⁵, considerăm că dispozițiile art. 187 alin. (1) lit. c) C.pr.civ. nu pot determina concluzia aplicabilității generale a procedurii de citare prin publicitate. Deși, textual, acestea instituie „*obținerea, cu rea-credință, a citării prin publicitate a oricăreia din părți*” ca ipoteză care justifică aplicarea unei amenzi judiciare, fiind utilizat pluralul substantivului „*parte*”, textul de lege se circumscrie Titlului VI din Cartea I a Codului de procedură civilă, referitor la amenzi judiciare și despăgubiri. Astfel, această normă reglementează subiecții cărora le pot fi aplicate amenzi judiciare și unul dintre motivele care justifică o atare măsură, însă nu poate prezenta relevanță din perspectiva domeniului material de aplicare a instituției procedurii de citare prin publicitate, aspect ce se stabilește prin raportare la norma care constituie sediul materiei procedurii, respectiv art. 167 C.pr.civ. Reamintim că acest text de lege vorbește doar despre citarea pârâtului în această modalitate. De altfel, textul art. 187 alin. (1) lit. c) C.pr.civ. nu cuprinde dispoziții derogatorii, căci nu enunță explicit cazul în care s-a obținut citarea prin publicitate a reclamantului ca ipoteză de aplicare a sancțiunii amenzii judiciare. Privind conținutul acestei din urmă norme în ansamblul textelor legii procesuale, constatăm că o atare concluzie nu rezultă nici implicit,

4. Gabriel Boroș, Mirela Stancu, Drept procesual civil, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2016, pag. 292.
5. Coordonatori Viorel Mihai Ciobanu și Marian Nicolae, Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, Vol I – art. 1-526, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, pag. 630 – Gh. Florea.

în ciuda faptului că norma utilizează pluralul substantivului „părți”, căci, așa cum am argumentat în paragrafele anterioare, potrivit Codului de procedură civilă, în cazul reclamantului nu ar putea interveni premisele proprii procedurii de citare prin publicitate.

Ca atare, prin ipoteză, procedura de citare prin publicitate se aplică în cazul imposibilității de a identifica un loc la care să se poată realiza procedura de citare cu pârâtul.

Trebuie avut în vedere că, în unele situații, acest context este creat prin omisiunea pârâtului de a înregistra mențiunile referitoare la stabilirea reședinței, respectiv la schimbarea domiciliului în evidențele autorităților administrative pentru opozabilitate, obligație care îi incumbă conform art. 28 și art. 29 din Legea nr. 105/1996 privind evidența populației și cartea de identitate.

Reținând că instanța este datoare să respecte, deopotrivă, dreptul pârâtului citat prin publicitate la un proces echitabil și dreptul reclamantului de a-și vedea soluționată cererea într-un termen optim și previzibil, consacrat legislativ în cuprinsul art. 6 C.pr.civ., apreciem că stabilirea unei linii de echilibru între interesele divergente ale părților presupune ca amânarea judecății pentru lipsa curatorului special să nu fie dispusă având absența acestuia ca unică justificare, ci doar în acele cazuri în care instanța apreciază că garantarea concretă și efectivă a dreptului părții citate prin publicitate la un proces echitabil implică, în mod necesar, prezența curatorului special proces și, ca atare, prin încheierea de numire a curatorului special a instituit în sarcina acestuia o obligație în acest sens, ca atribut circumscris limitelor reprezentării judiciare.

Printre argumentele expuse la întâlnirile de practică neunitară cu privire la chestiunea privind necesitatea

prezenței efective a curatorului special desemnat pentru a reprezenta interesele părții citate prin publicitate s-a precizat că onorariul curatorului special poate fi stabilit în sarcina reclamantului și că ar fi inechitabil ca acesta să suporte onorariul în situația în care curatorul special este absent la dezbateri.

Considerăm că un astfel de argument nu poate fi determinant sub aspectul limitelor reprezentării judiciare exercitate de curatorul special pe care le stabilește instanța, întrucât, pe de o parte, cuantumul onorariului provizoriu al curatorului special poate fi stabilit de instanță proporțional cu activitatea acestuia, iar pe de altă parte, în ipoteza în care câștigă procesul, reclamantul își poate recupera onorariul avansat cu acest titlu prin formularea cererii de acordare a cheltuielilor de judecată. De altfel, reiterând că, prin ipoteză, curatorul special este desemnat pentru a reprezenta interesele pârâtului citat prin publicitate, cum, de principiu, procesul civil vizează interese divergente ale părților cu poziții contradictorii, tindem să credem că interesul reclamantului ar fi mai degrabă ca apărarea curatorului special să fie cât mai puțin nuanțată și susținută și că ar prefera absența curatorului special la proces în detrimentul proporționalității echitabile dintre onorariul curatorului și activitatea acestuia.

Concluzionând, ne raliem opiniei reținute în cadrul întâlnirii președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, desfășurate la Timișoara în perioada 05 - 06 martie 2020, în sensul că textul art. 167 alin. (3) C.pr.civ. nu impune prezența efectivă a curatorului special la dezbateri, ci numai citarea acestuia, instanța, în temeiul dreptului conferit de art. 80 alin. (4) C.pr.civ., referitor la stabilirea limitelor reprezentării judiciare, fiind abilitată să aprecieze, în concret, de la caz la caz, dacă se impune

prezența efectivă la dezbateri a curatorului special, sau este suficientă numai citarea acestuia în proces, cu precizarea că, pentru argumentele pe care le-am expus în cele ce preced, referirea la „dezbateri” trebuie să fie înțeleasă în sens larg, respectiv că aceasta vizează toate termenele de judecată acordate în cauză, nu doar cel stabilit pentru formularea dezbaterilor pe fond.

Ca atare, cu excepția situațiilor în care instanța a

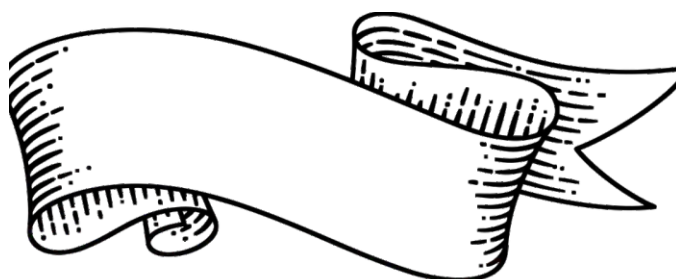
stabilit obligația curatorului special al părții citate prin publicitate de a se prezenta la proces ca atribut circumscris limitelor reprezentării judiciare pe care a fost desemnat să o realizeze, desfășurarea judecății nu poate fi condiționată de prezența acestuia la proces, ci doar de legala citare a sa și, corelativ, absența curatorului special nu poate reprezenta un impediment care să atragă, în sine, amânarea judecății.

Cuvinte-cheie

citare prin publicitate, prezență curator special reprezentare judiciară, amânare judecată, dreptul la un proces echitabil

Key words

summon through publicity, presence of the curator specially appointed to represent the party summoned through publicity, postponement of judgement, the right to a fair trial

Transmiterea securizată a documentelor în *T(ren)DS*

Georgeta-Denisa Jbanca, grefier
formator al Școlii Naționale de Grefieri¹

Rezumat

Comunicarea hotărârilor judecătorești în procesul civil se digitalizează treptat și înregistrează un progres considerabil. Astfel, potrivit noii reglementări în materie introdusă prin art. 154¹ din Codul de procedură civilă, se abordează diferit procedura comunicării hotărârilor judecătorești, stabilindu-se că instanțele din oficiu vor face aceste comunicări prin intermediul poștei electronice. Aplicația TDS vine în sprijinul acestora și pune la dispoziție un mecanism securizat de transmitere a documentului către destinatar, în cele mai multe cazuri părți în proces, dar și participanților sau altor persoane.

Abstract

The notice of judgments in civil proceedings is getting more digital and makes considerable progress. Thus, according to the new regulation on the matter introduced by Article 154¹ of the Code of Civil Procedure, the procedure for the notification of judgments is approached differently, establishing that the courts of their own motion will make these communications by electronic mail. The TDS application supports them and provides a secure mechanism for sending the document to the recipient, in most cases parties to the process, but also to participants or other persons.

Știm cu toții faptul că era tehnologiei a adus cu sine o multitudine de schimbări în modul nostru de viață, schimbându-ne obiceiurile, relațiile interpersonale, modul de lucru. Adaptându-ne la toate aceste schimbări, constatăm că modul de comunicare a fost și este în continuare atins de epoca tehnologiei digitale prin aportul pe care instrumentele tehnologice îl aduc pentru realizarea comunicării în sine.

Virtualul a atins desigur și justiția din România. Astfel, legiuitorul face trimitere la instrumente tehnologice,

cum ar fi poșta electronică sau alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia în cazul comunicării citațiilor și a altor acte de procedură, instanța având în acest sens o semnătură electronică extinsă, în procedura de soluționare a cauzelor civile; sunt definite în Codul penal noțiuni ca sistem informatic, date informatice, instrumente de plată fără numerar. Cu alte cuvinte, adaptarea la era digitală poate fi observată cu ușurință din simpla lecturare a dispozițiilor legale.

1. Departamentul de formare profesională inițială, disciplina , disciplina Informatică aplicată instanțe – în materie civilă.

Adoptarea Legii nr. 192 din 28.06.2022 pentru completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial la data de 29.06.2022, denotă un real progres în digitalizarea care urmărește facilitarea accesului la justiție², progres care nu subminează principiile fundamentale și nu diminuează garanțiile procedurale ale celor care nu au acces la tehnologia digitală.

Astfel, actualul articol 154¹ Cod procedură civilă prevede expres digitalizarea comunicării hotărârilor judecătorești, care se va face: „(1) ... din oficiu, prin poștă electronică dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop direct sau la solicitarea expresă a instanței în timpul procesului. Comunicarea va fi însoțită de semnătura electronică extinsă a instanței, care va înlocui ștampila instanței și semnătura grefierului de ședință. (2) Hotărârile judecătorești se consideră comunicate la momentul la care au primit mesaj din partea sistemului folosit că au ajuns la destinatar potrivit datelor furnizate de acesta. (3) Dacă comunicarea prin poștă electronică nu este posibilă din pricina lipsei datelor în acest sens sau sistemul folosit indică eroare în transmiterea prin poștă electronică, comunicarea hotărârilor judecătorești se va face potrivit art. 154.”

În vederea realizării acestor comunicări din oficiu, **aplicația TDS**, creată special pentru uzul instanțelor de judecată, vine în sprijinul acestora și pune la dispoziție un mecanism securizat de transmitere a documentului către destinatar, în cele mai multe cazuri părți în proces, dar și participanților sau altor persoane.

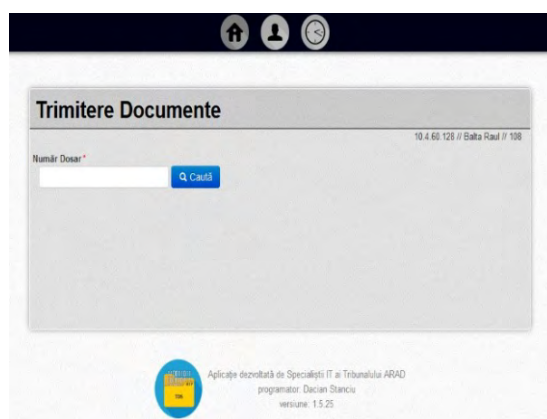
Transmiterea documentului digitalizat presupune existența unei căsuțe e-mail a destinatarului, precum și accesul acestuia la o rețea de internet, în lipsa acestora neputându-se face comunicarea de o asemenea manieră.

Împreună cu digitalizarea transmiterii documentului vine și problema posibilității alterării conținutului e-mail-ului, nu doar a mesajului și atașărilor, ci și a datelor trimise, TDS-ul reușind să înlăture această problemă asigurând securizarea comunicării.

Prin intermediul aplicației TDS, comunicarea din oficiu a hotărârii se poate realiza în mod facil, pașii care trebuie urmați fiind unii simpli.

În continuare, vom analiza pe scurt, dar cuprinzător, procedura de comunicare via TDS, inclusiv prin prezentarea unor pictograme de lucru preluate din aplicația Școlii Naționale de Grefieri.

Interfața aplicației, așa cum spuneam, este simplă, și ajută pe cel care dorește să facă o anumită comunicare într-un anume dosar, permițând accesul la dosar prin simpla completare a câmpului de identificare, cu numărul dosarului.

2. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/10/13/digital-justice-council-adopts-conclusions-on-digitalisation-to-improve-access-to-justice/>

După introducerea numărului de dosar pentru care vrem să expediem comunicările, aplicația va

deschide o fereastră, astfel cum apare în figura de mai jos.

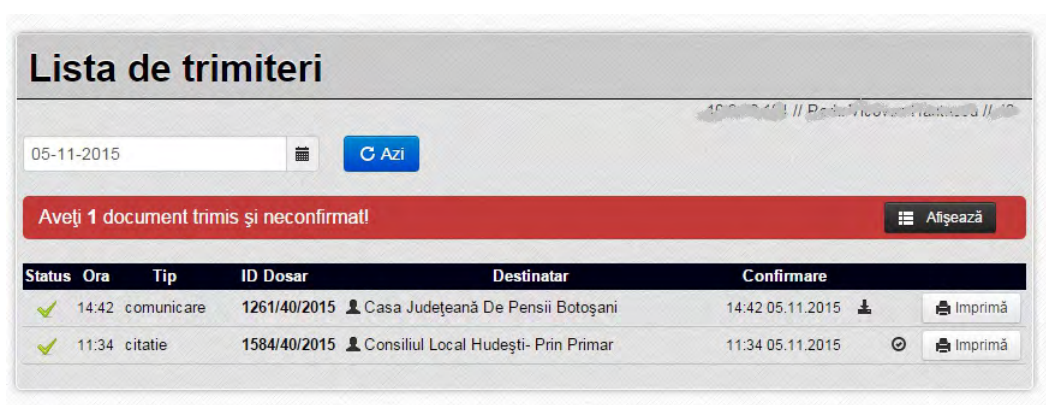
De precizat este faptul că aplicația va prelua din ECRIS informațiile necesare în vederea transmiterii comunicării hotărârii judecătorești, un aspect important, deoarece în acest mod se facilitează transmiterea și

garantează preluarea corectă a datelor. Astfel, printr-un simplu click, hotărârea pe care urmărim să o comunicăm va fi atașată comunicării, astfel cum este transpus în imaginile de mai jos.

Starea trimiterii comunicării poate fi verificată în raportul de transmisii, accesând acest meniu din bara de instrumente - iconița reprezentând un ceasornic.

După cum se poate observa, lista de trimiteri este grupată pe zile, zilele în care s-a făcut transmisia către destinatar, și pentru fiecare trimitere în parte

evidențiat statusul. Tot din această secțiune se poate accesa și dovada de comunicare, prin apăsarea cu un click a butonului aflat în extrema dreaptă - denumit „Imprimă”. Simbolul afișat pe linia documentului reprezintă faptul că sunt fișiere atașate la comunicarea efectuată, fișier care în cazul nostru va fi hotărârea judecătorească.

Lista de trimiteri

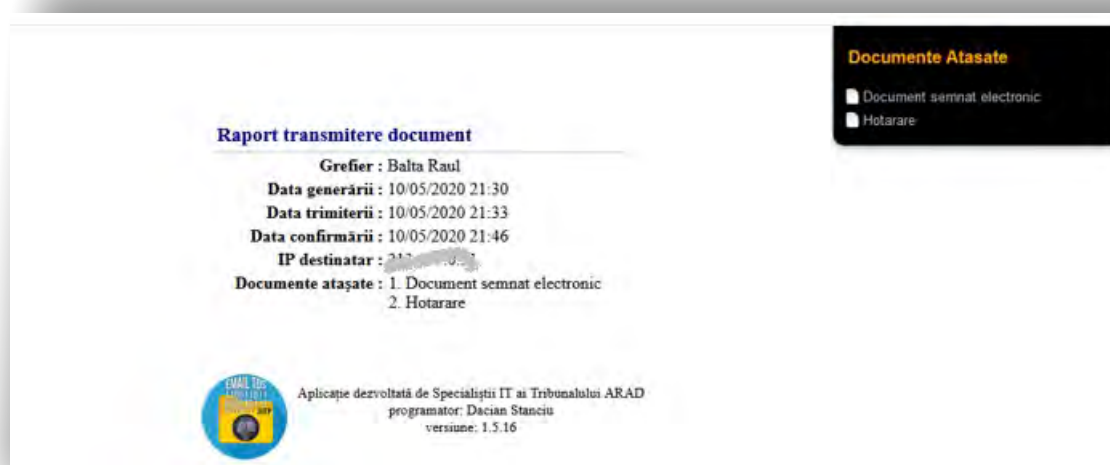
05-11-2015 [Azi](#)

Aveți 1 document trimis și neconfirmat! [Afișează](#)

Status	Ora	Tip	ID Dosar	Destinatar	Confirmare
✓	14:42	comunicare	1261/40/2015	 Casa Județeană De Pensii Botoșani	14:42 05.11.2015 Imprimă
✓	11:34	citatie	1584/40/2015	 Consiliul Local Hudești- Prin Primar	11:34 05.11.2015 Imprimă

Raportul de transmitere va fi afișat de către aplicația TDS, însă acest raport nu reprezintă dovada comunicării

în sine a hotărârii judecătorești, ci doar dovada că expedierea a avut loc prin intermediul aplicației.

Raport transmitere document

Grefier : Balta Raul

Data generării : 10/05/2020 21:30

Data trimiterii : 10/05/2020 21:33

Data confirmării : 10/05/2020 21:46

IP destinatar : 213.180.139.1

Documente atașate : 1. Document semnat electronic
2. Hotarare

Documente Atasate

- Document semnat electronic
- Hotarare

 Aplicație dezvoltată de Specialiștii IT ai Tribunalului ARAD
programator: Dacian Stanciu
versiune: 1.5.16

Ca urmare a transmiterii comunicării via poșta

electronică, destinatarul va recepționa un mesaj de acest gen:

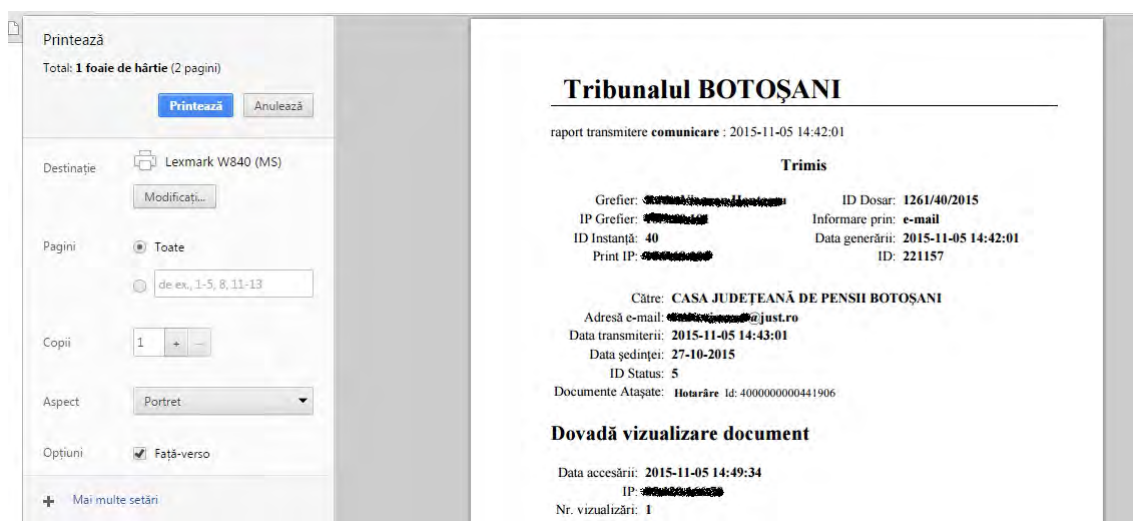

Este lesne de observat faptul că sistemul transmite un mesaj în poșta electronică a destinatarului, conținând un link de acces, menționându-se că pentru vizualizarea directă a documentului comunicat, în speță hotărârea judecătorească, și pentru confirmarea primirii acesteia este necesară accesarea respectivului link.

Un aspect foarte important de precizat cu referire la semnătura electronică este acela că aplicația TDS

utilizează această semnătură la expedierea comunicărilor hotărârilor judecătorești, pentru legalitatea transmiterii comunicării, semnătura electronică fiind indispensabilă, înlocuind semnătura grefierului și parafa instanței.

În imaginea de mai jos este redată dovada trimiterii către destinatar, precum și a recepționării și vizualizării/accesării documentului comunicat, hotărârea judecătorească, fiind evidențiată data și ora exactă a vizualizării.

Astfel cum făceam vorbire la începutul prezentului articol, noua reglementare în materia comunicării hotărârilor judecătorești nu este întru totul inovativă, având în vedere faptul că și anterior exista posibilitatea efectuării de comunicări în procesul civil prin intermediul poștei electronice, însă acest articol nou introdus în Codul de procedură civilă lămurește cazuistica, stipulând în mod clar că hotărârile judecătorești se comunică din oficiu de către instanță prin poștă electronică, dacă sunt cunoscute datele necesare.

Alineatul 2 al aceluiași articol pare a fi neclar, deoarece exprimarea este lacunară în ceea ce privește momentul la care se consideră a fi comunicate hotărârile judecătorești, stipulând că *se consideră comunicate la momentul la care au primit mesaj din partea sistemului folosit că au ajuns la destinatar potrivit datelor furnizate de acesta*, fără a indica cine trebuie să primească respectivul mesaj. Finalitatea textului de lege fiind realizarea comunicării hotărârilor judecătorești prin intermediul poștei electronice, realizare care depinde în mod cert de dovada faptului că destinatarul a luat cunoștință de conținutul mesajului transmis, consider că expeditorul, respectiv instanța de judecată, va primi acel mesaj din partea sistemului folosit.

Într-o altă ordine de idei, instanța de judecată, care este și expeditorul comunicării, va recepționa de la sistemul folosit, în cazul nostru aplicația TDS, acel mesaj de confirmare a faptului că hotărârea judecătorească a ajuns la destinatar potrivit datelor furnizate.

În acest context, se impune a se clarifica momentul la care se consideră că ajunge la destinatar respectiva comunicare. Opinez că momentul ajungerii la destinatar a comunicării hotărârii judecătorești coincide cu momentul accesării link-ului transmis destinatarului în e-mail. În utilizarea aplicației TDS vom observa că va returna dovada de vizualizare a documentului, evidențiind data accesării și IP-ul device-ului de pe care a fost accesat link-ul respectiv.

Odată cu intrarea în vigoare a art. 154¹ Cod procedură civilă (la data de 2 iulie 2022), modalitatea de comunicare a hotărârilor judecătorești este abordată diferit față de cea a citațiilor și a altor acte de procedură, stabilindu-se, ca regulă, că se va face comunicarea hotărârilor, din oficiu, prin intermediul poștei electronice, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop direct sau la solicitarea expresă a instanței în timpul procesului. O atare reglementare, expresă, nu se regăsește în procedura de comunicare a celorlalte acte de procedură, însă, prin decizia nr. 75/14.11.2022

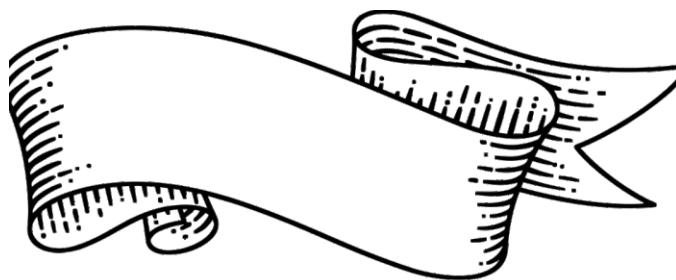
(nepublicată încă), Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat că *efectuarea procedurii de citare, în conformitate cu dispozițiile art. 154 alin. (6) din Codul de procedură civilă, dacă partea a solicitat și a indicat datele corespunzătoare în acest scop, constituie o modalitate principală de comunicare a actelor de procedură, fără a fi condiționată de efectuarea procedurii în format letric conform dispozițiilor art. 154 alin. (1) din același act normativ. Actul de citare a părții în proces, într-o altă modalitate decât cea invocată prin cererea adresată instanței, este lovit de nulitate în temeiul dispozițiilor art. 175 alin. (1) din Codul de procedură civilă, dacă prin nerespectarea modalității de comunicare a actului de procedură s-a adus părții o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin desființarea acestuia, fără a fi condiționată de utilizarea procedurii înscrierii în fals, în temeiul dispozițiilor art. 163 alin. (5) și art. 164 alin. (4) din Codul de procedură civilă.*

Reiese, astfel, obligația care incumbă instanțelor judecătorești de a efectua inclusiv procedura de citare prin intermediul poștei electronice, dacă sunt cunoscute datele necesare în acest scop și dacă s-a solicitat de către parte.

Într-un ultim alineat, art. 154¹ Cod procedură civilă prevede în mod expres ca în cazul în care comunicarea prin poștă electronică nu este posibilă, din pricina lipsei datelor în acest sens sau sistemul folosit indică eroare în transmiterea prin poștă electronică, comunicarea hotărârilor judecătorești să se facă potrivit art. 154.

Așadar, în condițiile în care datele necesare comunicării prin poștă electronică sunt cunoscute de către instanță și transmiterea nu comportă erori, comunicarea hotărârilor judecătorești se va face în mod prioritar și din oficiu în această manieră.

Tot din acest ultim alineat al art. 154¹ Cod procedură civilă putem deduce că este exclusă, ca regulă, modalitatea de comunicare a hotărârilor judecătorești așa cum este reglementată în art. 154 Cod procedură civilă. Astfel, instanța nu trebuie să procedeze la o dublă comunicare, deoarece o atare situație ar crea o dificultate în calcularea unor termene, cum ar fi termenul de apel și ar devia de la finalitatea urmărită de către legiuitor. Într-o altă ordine de idei, o asemenea abordare ar întârzia progresul în digitalizarea sistemului de justiție³ și ar constitui o piedică în eficientizarea activității instanțelor.

3. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/06/07/digitalisation-of-justice-council-approves-its-mandate-for-negotiations-on-the-e-codex-system/>

Cuvinte-cheie

TDS, digitalizare, hotărâri judecătorești, comunicare, poștă electronică, transmitere

Key words

TDS, digitalization, judgements, notification, e-mail, sending

Măsurile preventive. Particularitățile activității grefierului de ședință într-un complet de drepturi și libertăți în situația unei propuneri de luare a măsurii arestării preventive ori măsurii arestului la domiciliu

Paul Ciobanu, grefier
formator al Școlii Naționale de Grefieri¹

Rezumat

Măsurile preventive sunt măsuri procesuale cu caracter de constrângere, ce au rolul de a restricționa libertatea celor asupra cărora există suspiciunea că au săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului sau inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Prezentul articol își propune să analizeze aspectele referitoare la activitatea grefierului de ședință într-un complet de drepturi și libertăți în cauzele având ca obiect propunerea de luare a măsurii arestării preventive și a arestului la domiciliu.

Abstract

Preventive measures are procedural measures with a binding character. They have the role of restricting the freedom of those over whom there is suspicion that they have committed an act provided by the criminal law. The aim of those measures is to ensure the proper conduct of the criminal trial, preventing the suspect or defendant from being evaded from prosecution or trial or from being prevented from committing another crime.

This article aims to analyze the issues related to the activity of the court clerk in a penal of rights and freedoms in cases having as object the proposal to take the measure of preventive arrest and house arrest.

Măsurile preventive sunt măsuri procesuale cu caracter individual ce se pot lua față de suspect sau inculpat de către organele judiciare penale pentru înlăturarea riscurilor care pot afecta desfășurarea normală a procesului penal și pentru asigurarea

realizării în mod corespunzător a obiectului acțiunilor judiciare².

Măsurile preventive sunt reglementate în Partea Generală a Codului de procedură penală, în Titlul V, Capitolul I.

1. Departamentul Relații internaționale

2. Gheorghiu Mateuț, *Procedură penală. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2019, pg. 742.

Conform dispozițiilor art. 202 alin. (4) lit. a)-e) din Codul de procedură penală, măsurile preventive, așezate într-o ordine legală graduală, sunt: a) reținerea; b) controlul judiciar; c) controlul judiciar pe cauțiune; d) arestul la domiciliu; e) arestarea preventivă.

Se poate observa, prin raportare la criteriul gradului de atingere adusă drepturilor și libertăților persoanei interesate în cadrul procesului penal, faptul că măsurile procesuale preventive sunt de două tipuri, respectiv, pe de o parte, privative (reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă), iar, pe de altă parte, restrictive de libertate sau de drepturi (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune).

Măsurile preventive pot fi luate în tot cursul procesului penal, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de cameră preliminară sau de judecată, până la momentul soluționării definitive a cauzei penale, în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului sau inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni, astfel cum prevăd dispozițiile art. 202 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Totodată, acestea pot fi luate în toate gradele de jurisdicție, atât în primă instanță, cât și în apel ori în căile extraordinare de atac, respectiv revizuirea, precum și în cadrul redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate.

Având în vedere faptul că sunt măsuri procesuale, măsurile preventive nu pot fi luate decât cu respectarea unor condiții expres prevăzute de lege, într-o anumită procedură, de către anumite organe și pentru anumite termene³.

Din coroborarea dispozițiilor art. 202 alin. (1) teza I, art. 202 alin. (2), art. 202 alin. (3) teza I, art. 202 alin. (1) teza a II-a și art. 202 alin. (3) teza a II-a din Codul de procedură penală rezultă că, pentru luarea măsurilor preventive trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, mai multe condiții, respectiv: să existe probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune; să nu existe o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea urmăririi penale; măsura preventivă să fie proporțională cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată; măsura preventivă să fie necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia⁴.

De asemenea, o condiție suplimentară pentru luarea oricăreia dintre măsurile preventive este cea care impune stabilirea unui cadru procesual, anume, începerea urmăririi penale față de o anumită persoană, care devine suspect. Cu alte cuvinte, nu este suficientă doar începerea urmăririi penale cu privire la faptă „in rem” pentru a se putea lua o măsură preventivă. În plus, în ceea ce privește măsurile preventive de la literele b)-e), pentru luarea vreuneia dintre acestea este necesară și punerea în mișcare a acțiunii penale față de persoana cercetată, aceasta căpătând calitatea de inculpat.

În ceea ce privește organul judiciar competent a lua o măsură preventivă, acesta poate fi procurorul, judecătorul sau instanța, organul de cercetare penală putând dispune doar în privința măsurii preventive a reținerii.

Cu alte cuvinte, reținerea poate fi luată exclusiv în faza de urmărire penală, față de suspect sau față de inculpat, iar competența de a dispune asupra acesteia revine atât procurorului, cât și organului de cercetare

3. *Idem*, pag. 743.

4. În mod obligatoriu, la luarea oricărei măsuri preventive trebuie avute în vedere și exigențele art. 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și ale Protocolului Adițional nr. 4.

penală; controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune pot fi luate față de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către procuror și de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecății, de către instanța de judecată; arestul la domiciliu și arestarea preventivă pot fi luate față de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecății, de către instanța de judecată.

În ceea ce privește felul ședinței în care are loc dispunerea de către judecător sau instanță cu privire la măsurile preventive, astfel cum prevăd dispozițiile art. 203 alin. (5) din Codul de procedură penală, acestea diferă în funcție de fazele preliminare (urmărirea penală și camera preliminară), pe de o parte, și faza de judecată, pe de altă parte. Astfel, în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, cererile, propunerile, plângerile și contestațiile privitoare la măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu⁵. În cursul judecății, instanța de judecată se pronunță asupra măsurilor preventive prin încheiere motivată, care se pronunță în ședință publică.

În tot procesul pe care îl presupune luarea unei măsuri preventive, activitatea desfășurată de un grefier este indispensabilă pentru ducerea la bun sfârșit al acestui demers.

Conform dispozițiilor art. 2 alin. (1) din Legea nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice, *„În îndeplinirea actului de justiție, munca personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești constituie un sprijin pentru judecători și procurori, competența acestei categorii de personal și îndeplinirea corectă a sarcinilor care îi revin jucând un rol important în buna desfășurare a întregii activități a instanțelor judecătorești și a parchetelor de pe lângă acestea”*.

Rolul grefierului în luarea unei măsuri preventive diferă în funcție de etapa procesuală în care se află cauza penală.

În ceea ce privește grefierul de ședință repartizat unui complet de drepturi și libertăți, în cauzele având ca obiect propunerea de luare a măsurii arestării preventive și a arestului la domiciliu, respectiv propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive și a arestului la domiciliu activitatea desfășurată de acesta se raportează la momentul ședinței de judecată, acesta având atribuții atât premergătoare ședinței de judecată, în cursul ședinței de judecată, cât și ulterior acestui moment.

În acest sens, referitor la **atribuțiile premergătoare ședinței de judecată**, menționăm, în primul rând, înregistrarea referatului cu propunerea de luare a măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu întocmită de către procuror (referat ce este însoțit de dosarul de urmărire penală), de către

5. În interpretarea art. 203 alin. (5) din Codul de procedură penală, Î.C.C.J. a statuat prin Decizia nr. 4/2014 (M.Of. partea I nr. 821 din 11/11/2014) că, în cursul urmăririi penale și în procedura de cameră preliminară, contestația formulată împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți și de cameră preliminară privind măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în cameră de consiliu.

grefierul registrator din cadrul greii instanței. Înregistrarea se face în aplicația ECRIS, ocazie cu care se generează numărul unic de dosar. Dosarul nou creat se copertează, se procedează la coaserea și numerotarea filelor din dosar, după care se va efectua repartizarea cauzei în sistem informatic prin programul ECRIS.

După repartizarea dosarului judecătorului de drepturi și libertăți competent, care este ori cel care a mai soluționat în cursul urmăririi penale o altă cerere (cerere de percheziție domiciliară, cerere de percheziție informatică, cerere de supraveghere tehnică), propunere, plângere sau contestație, ori, în conformitate cu dispozițiile art. 102 alin. 5 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, cel desemnat prin hotărâre a colegiului de conducere, dosarul este, efectiv, predat acestui judecător pentru a dispune, prin rezoluție, termenul la care urmează să fie soluționată propunerea de luare a măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu, fixând data și ora la care soluționarea va avea loc⁶, și stabilește măsurile pentru pregătirea judecății, urmând ca, ulterior, grefierul să introducă în dosar termenul astfel stabilit.

În cadrul instanțelor de judecată, dosarele în această materie pot fi repartizate automat cu sau fără prim termen de judecată. În situația în care dosarul este repartizat cu prim termen de judecată, dosarul va fi predat direct grefierului de ședință, care îl va înainta judecătorului de drepturi și libertăți căruia i s-a repartizat cauza, în vederea stabilirii orei

în vederea soluționării propunerii, precum și pregătirii ședinței de judecată. În această situație, grefierul de ședință va proceda la înregistrarea în aplicația ECRIS doar a orei fixate de către judecător.

Potrivit dispozițiilor art. 225 alin. (2) din Codul de procedură penală, în cazul inculpatului aflat în stare de reținere, termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă trebuie fixat înainte de expirarea duratei reținerii, însă în situația în care judecătorul de drepturi și libertăți se va pronunța asupra propunerii după expirarea acesteia, nu va constitui o încălcare a dispozițiilor legale menționate. În plus, judecătorul de drepturi și libertăți va indica în rezoluție ora de soluționare a propunerii, fiind menționate, totodată, și dispoziția de încunoștințare a procurorului, respectiv a avocatului inculpatului cu privire la data și ora de soluționare a propunerii, dispoziția cu privire la încunoștințarea apărătorului ales al inculpatului (în situația în care a fost asistat în cursul urmăririi penale de un avocat ales), sau emiterea unei adrese către barou, în vederea desemnării unui apărător din oficiu pentru inculpat.

În situația în care propunerea procurorului privește un inculpat aflat în stare de libertate, suplimentar, rezoluția judecătorului de drepturi și libertăți va conține și dispoziția de citare a inculpatului pentru termenul fixat, precum și, în conformitate cu dispozițiile art. 265 alin. (2) din Codul de procedură penală, dispoziția de emitere a unui mandat de aducere pe numele inculpatului, chiar înainte de a fi chemat prin citație, atunci când măsura se impune în interesul soluționării cauzei.

6. Conform art. 225 alin. (1) din Codul de procedură penală, „Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform art. 224 alin. (2) stabilește termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă, fixând data și ora la care soluționarea va avea loc”

În ceea ce privește activitatea grefierului de ședință premergătoare ședinței de judecată, aceasta va presupune aducerea la îndeplinire a măsurilor dispuse prin rezoluție de către judecătorul de drepturi și libertăți.

Astfel, cu prioritate, potrivit art. 53 alin. (1) lit. d) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, grefierul de ședință va încunoștința procurorul care a emis referatul cu propunerea de luare a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, cu privire la data și ora de soluționare a propunerii, stabilite prin rezoluție, întocmind, în acest sens, un referat de încunoștințare, în care se va menționa, printre altele, modalitatea de aducere la cunoștință a acestor informații.

Încunoștințarea cu privire la data și ora de soluționare a propunerii, stabilite prin rezoluție de către judecătorul de drepturi și libertăți, se va face și cu privire la apărătorul ales al inculpatului, atunci când din actele dosarului de urmărire penală rezultă faptul că inculpatul are un apărător ales, în caz contrar, când inculpatul nu are apărător, sau a fost asistat de un apărător desemnat din oficiu, ori, apărătorul ales al inculpatului precizează că nu mai dorește să asigure asistența juridică a acestuia, grefierul de ședință procedează la emiterea unei adrese către barou, în vederea desemnării unui apărător din oficiu. În toate cazurile, grefierul de ședință are obligația să întocmească un referat în care vor fi consemnate date referitoare la modalitatea de încunoștințare a apărătorului ales, nota telefonică efectuată la barou pentru desemnarea unui apărător din oficiu, numele apărătorului etc. Referatul va fi atașat la dosarul cauzei.

Totodată, conform art. 225 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu ocazia încunoștințării datei și orei fixate pentru soluționarea propunerii, apărătorului inculpatului, fie că este cel ales, fie că este cel desemnat

din oficiu, trebuie să i se aducă la cunoștință și posibilitatea studierii dosarului la arhiva instanței.

În continuare, grefierul de ședință va întocmi citativul aferent termenului fixat de către judecătorul de drepturi și libertăți pentru judecarea propunerii de luare a măsurii preventive, prin generarea acestuia din aplicația ECRIS de la rubrica Citații, citative și comunicări, apoi îl va atașa la dosarul cauzei. Totodată, va genera citație atât în cazul inculpatului aflat în stare de libertate, cât și în cazul inculpatului aflat în stare de arest în altă cauză ori în executarea unei pedepse privative de libertate. Citarea se va face potrivit regulilor de drept comun, conform art. 257 din Codul de procedură penală, prin intermediul agenților procedurali ai instanțelor, în timp util, prin transmiterea citației poliției locale în circumscripția căreia se află domiciliul ori locuiește fără forme legale inculpatul, prin fax, iar, în situația în care se cunoaște numărul de telefon al inculpatului, grefierul de ședință poate proceda la citarea acestuia prin notă telefonică, întocmind ulterior un proces-verbal în acest sens, pe care îl va atașa la dosarul cauzei.

În schimb, nu va întocmi citativ în cazul inculpatului aflat în stare de reținere, întrucât obligația de prezentare a inculpatului aflat în stare de reținere la instanță, la data și ora fixate pentru soluționarea propunerii de arestare, incumbă procurorului.

În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți a dispus, prin rezoluție, aducerea cu mandat a inculpatului, chiar fără citarea anterioară a acestuia, grefierul de ședință, după efectuarea de verificări atât în actele din dosarul cauzei, cât și în baza de date a Direcției pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date, să și identifice adresa de la domiciliul inculpatului, ori a adresei unde acesta locuiește fără forme legale, va tehnoredacta mandatul de aducere,

îl va da spre semnare judecătorului de drepturi și libertăți, apoi îl va transmite prin fax organelor de cercetare penală ale poliției judiciare ori organelor de ordine publică, respectiv Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București, în situația în care inculpatul locuiește în București ori Inspectoratelor Județene de Jandarmi, din județul în care domiciliază ori locuiește fără forme legale inculpatul.

În continuare, în conformitate cu dispozițiile art. 114 și următoarele din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, grefierul de ședință va proceda la generarea listei de ședință, în 6 exemplare⁷, în care va menționa: numele și prenumele judecătorului de drepturi și libertăți, numele și prenumele grefierului de ședință, numele și prenumele reprezentantului Ministerului Public care va participa la soluționarea propunerii, apoi o va semna și o va afișa la avizier, cu cel puțin 24 de ore înaintea termenului fixat pentru judecarea cauzei.

Cu toate acestea, atunci când propunerea de arestare preventivă este înaintată la instanță chiar în ziua expirării măsurii reținerii, având în vedere urgența unei astfel de cauze, termenul prevăzut de art. 114 alin. 1 teza I din Regulament nu mai poate fi respectat, astfel că grefierul de ședință va afișa lista de ședință cu cel puțin o oră înainte de soluționarea propunerii de arestare preventivă.

După efectuarea procedurilor de citare și de încunoștințare, grefierul de ședință predă dosarul (la care a atașat referatul cu propunere de arestare preventivă ori arest la domiciliu și dosarul de urmărire

penală), împreună cu un exemplar al listei de ședință, judecătorului de drepturi și libertăți, în vederea studierii propunerii parchetului.

Ulterior, după restituirea dosarului de către judecătorul de drepturi și libertăți, grefierul de ședință va proceda la verificarea procedurii de citare și va remedia deficiențele constatate, va proceda la schițarea referatului pe citativ, menționând modalitatea de îndeplinire a procedurii de citare, iar în situația în care judecătorul de drepturi și libertăți a dispus aducerea inculpatului cu mandat de aducere, grefierul de ședință va depune la dosarul cauzei procesul-verbal de îndeplinire sau neîndeplinire a mandatului de aducere emis pe numele inculpatului liber.

În vederea asigurării dreptului apărătorului inculpatului de a studia dosarul cauzei, în baza art. 93 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, grefierul de ședință va proceda la predarea dosarului la compartimentul arhivă, grefierul arhivar fiind cel ce va pune la dispoziția apărătorului inculpatului dosarul cauzei în situația în care va solicita consultarea acestuia. Este de menționat faptul că există și situații în care grefierul de ședință va fi cel care va pune la dispoziția apărătorului inculpatului dosarul cauzei în vederea studierii acestuia înainte de începerea ședinței de judecată, de exemplu în cazul în care propunerea de luare a măsurii arestării preventive a fost înaintată instanței în afara programului de lucru, când compartimentul arhivă nu este funcțional.

În ceea ce privește activitatea din timpul ședinței de judecată a grefierului de ședință într-un complet de drepturi și libertăți, sunt avute în vedere dispozițiile

7. Câte un exemplar pentru: judecător, grefier, procuror, unul pentru afișare la avizier cu cel puțin o oră înainte de soluționarea propunerii, unul pentru sala de ședință și, în practica unor instanțe, se mai prindează un exemplar pentru escortă, când inculpatul se află în stare de reținere.

art. 118 și următoarele din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești. Astfel, grefierul de ședință trebuie să fie prezent în sala de ședință cu o jumătate de oră înainte de începerea ședinței de judecată. Totodată, se va îngriji de atașarea la dosarul cauzei a ultimelor acte de procedură sau a corespondenței sosite la registratură. În același timp, grefierul se va pregăti pentru activitatea pe care o va desfășura pe durata ședinței de judecată prin utilizarea calculatorului (în principal, consemnarea declarațiilor luate inculpatului). În acest sens, înainte de începerea ședinței, va pregăti formularele de declarație de inculpat, putând completa data ședinței în rubrica corespunzătoare, apoi va lăsa inactiv formularul până la momentul consemnării efective a declarației inculpatului, eventual pe Taskbar, pentru a o accesa mai rapid.

De asemenea, anterior deschiderii sălii de ședință grefierul de ședință trebuie să verifice buna funcționare a instalațiilor de sonorizare, pentru apelul inculpaților, deschizând, astfel, calculatorul și punând în execuție aplicația informatică Intrac - înregistrare ședințe de judecată.

Grefierul de ședință va transporta dosarele în sala de ședință și le va pregăti pentru consultare, apoi va permite accesul în sala de ședință persoanelor care participă în cauză (inculpat, avocatul acestuia, reprezentantul Ministerului Public), însă, dat fiind caracterul nepublic al ședinței de judecată, doar cu 30 de minute înainte de deschiderea acesteia.

Este de menționat faptul că punerea la dispoziția apărătorilor a dosarului cauzei spre consultare se face doar după o prealabilă verificare a identității și calității solicitantului, grefierul de ședință făcând în acest sens mențiuni corespunzătoare în caietul de note sau pe lista sa de ședință, cu privire la numele și prenumele avocatului care a solicitat dosarul la studiu. Înainte de intrarea în sala de judecată a judecătorului de drepturi și libertăți, grefierul de ședință va solicita restituirea dosarului dat spre consultare.

În continuare, grefierul de ședință, stând în picioare, anunță celor prezenți în sală intrarea judecătorului de drepturi și libertăți, punând în vedere acestora să se ridice și ei în picioare, apoi, judecătorul de drepturi și libertăți va permite persoanelor care participă în cauză să ia loc, deschizând, totodată, ședința de judecată.

Grefierul de ședință procedează la strigarea cauzei și face apelul persoanelor care participă în cauză prin intermediul instalației de sonorizare, apoi face mențiuni în citativ cu privire la prezența ori lipsa inculpaților, respectiv al asigurării asistenței juridice. În continuare, acesta va face oral referatul cauzei, prezentând pe scurt obiectul pricinii și stadiul în care se află judecata acesteia, comunică modul în care s-a îndeplinit procedura de citare a persoanelor chemate la proces și dacă s-au realizat celelalte măsuri dispuse.

În conformitate cu art. 369 alin. (2) din Codul de procedură penală, în cursul ședinței de judecată, grefierul de ședință ia note cu privire la desfășurarea procesului⁸.

8. Conform dispozițiilor art. 122 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, „în cursul ședinței de judecată grefierul va consemna în caietul de note: numărul dosarului, poziția acestuia pe lista de ședință, susținerile orale din timpul ședinței, depunerile de cereri și acte, măsurile dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți, precum și toate celelalte aspecte din desfășurarea procesului: audierea inculpatului, eventualele întrebări adresate și respinse de către judecătorul de drepturi și libertăți, susținerile reprezentantului Ministerului Public, în sensul admiterii propunerii și a argumentelor aduse în sprijinul cererii de admitere a propunerii, concluziile apărătorului inculpatului, cu privire la respingerea propunerii de arestare; susținerile inculpatului, în ultimul cuvânt; constatarea ca fiind încetată de drept măsura reținerii dispuse prin ordonanță a inculpatului reținut, în situația în care, în baza art. 241 alin. 1 lit. a Cod procedură penală, măsura reținerii a expirat în cursul dezbatelor propunerii etc.”

În ceea ce privește activitatea ulterioară ședinței de judecată a grefierului de ședință într-un complet de drepturi și libertăți, cu prioritate, acesta va accesa sistemul informatic în vederea suspendării înregistrării ședinței de judecată (întrucât soluția va fi pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți în sala de ședință), însă, acesta poate proceda și la încheierea înregistrării ședinței de judecată, urmând ca la momentul revenirii judecătorului în sala de ședință să lanseze în execuție o altă înregistrare. Ulterior pronunțării soluției, grefierul de ședință predă dosarul judecătorului de drepturi și libertăți în vederea deliberării.

În temeiul dispozițiilor art. 400 alin. (1) din Codul de procedură penală, rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozitivul hotărârii. Minuta se semnează de judecătorul de drepturi și libertăți, aceasta fiind redactată în două exemplare originale, din care un exemplar va fi atașat la dosarul cauzei și un al doilea exemplar la mapa de minute a instanței.

Grefierul de ședință va asigura accesul procurorilor la dosarul de minute al instanței și le va elibera, la cerere, copii ale acestora, în vederea exercitării căilor de atac prevăzute de lege.

În sarcina grefierului de ședință este și activitatea de transcriere a minutei în aplicația ECRIS.

După transcrierea minutei în sistem informatizat, introducerea documentului de tip final, a redactorului și salvarea numărului de încheiere, la instanțele la care pentru acest tip de încheiere se generează un număr, grefierul de ședință va proceda la generarea condicii de ședință, care se semnează de către judecătorul de drepturi și libertăți și de către grefier. Ulterior, grefierul de ședință va descărca condica de ședință în Document Word, o va semna, după care va prezenta condica judecătorului de drepturi și libertăți în vederea semnării acesteia, urmând a o preda grefierului arhivar.

Important de precizat este și faptul că, odată cu minuta, va fi emis și mandatul de arestare preventivă a inculpatului, în care se va consemna ordinul de a fi arestat inculpatul și indicarea locului unde va fi deținut inculpatul arestat preventiv; mandatul va fi emis în patru exemplare originale⁹, care nu vor fi semnate și de către grefierul de ședință ori de către grefierul delegat la compartimentul executări penale.

În practică, la unele instanțe, emiterea mandatului de arestare preventivă și efectuarea comunicărilor minutei se realizează de către grefierul delegat la compartimentul executări penale, însă, dacă atribuția de redactare a mandatelor de arestare preventivă revine grefierului de ședință, acesta trebuie să ia legătura

9. În raport cu dispozițiile art. 550 alin. (2) rap. la art. 204 alin. (3) din Codul de procedură penală, se va proceda la emiterea mandatului de arestare preventivă a inculpatului și transmiterea acestuia organelor abilitate pentru a fi pus în executare, astfel: un exemplar al mandatului se depune la dosarul cauzei; un exemplar se predă inculpatului prezent la pronunțarea soluției, care va fi semnat de către acesta, făcându-se mențiunea aferentă cu privire la refuzul sau imposibilitatea de semnare a acestuia; un exemplar se va preda administrației locului de deținere o dată cu predarea arestatului; (concret se va preda un exemplar al mandatului organelor de poliție care au escortat inculpatul aflat în stare de reținere la sediul instanței); al patrulea exemplar se va înainta parchetului care a formulat propunerea de luare a măsurii arestării preventive pentru a fi atașat la dosarul de urmărire penală. De precizat, în situația în care s-a dispus arestarea preventivă în lipsa inculpatului, fără ca acesta să fie ascultat, prin grija grefierului de ședință, două exemplare ale mandatului de arestare preventivă se transmit în original organului de poliție de la domiciliul ori reședința inculpatului pentru a fi pus în executare (dacă inculpatul este cetățean român), respectiv organului de poliție în a cărui rază teritorială se află sediul instanței (dacă inculpatul nu are domiciliul ori reședința în România).

cu compartimentul executări penale, pentru a i se comunica numărul mandatului de arestare preventivă la ordine¹⁰, urmând ca, ulterior, să îl introducă în aplicația ECRIS ca document în dosar, cu excepția situației în care judecătorul de drepturi și libertăți dispune altfel.

Obligația grefierului de ședință la transmiterea mandatului de arestare constă în verificarea confirmării transmiterii acestuia către organul de poliție destinat. În concret, acesta trebuie să verifice raportul pentru verificarea transmisiei documentului, cu confirmarea de transmitere, acesta atașându-se la dosarul cauzei.

În cazul admiterii propunerii de arestare preventivă și luarea măsurii arestării preventive pe o durată de cel mult 30 de zile, în conformitate cu dispozițiile art. 228 alin. (2) din Codul de procedură penală, inculpatului trebuie să i se comunice drepturile prevăzute de art. 83 din Codul de procedură penală; dreptul de a contesta măsura preventivă dispusă în sarcina sa; dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea măsurii arestării cu o altă măsură preventivă; dreptul de a informa familia ori alte persoane despre luarea măsurii și locul unde este privat de libertate, conform art. 210 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală; dreptul de acces la asistență medicală de urgență. De asemenea, în conformitate cu art. 228 alin. (3) din Codul de procedură penală, *„imediat după luarea măsurii arestării preventive judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura încunoștințează despre aceasta un membru al familiei inculpatului sau altă persoană desemnată de acesta (...)”*.

Totodată, potrivit art. 229 alin. (1) din Codul de procedură penală, *„când măsura arestării preventive a fost luată față de un inculpat în a cărei ocrotire se*

află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit tutela și curatela ori o persoană care, din cauza vârstei, bolii sau altor cauze, are nevoie de ajutor, autoritatea competentă este încunoștințată de îndată, în vederea luării măsurilor de ocrotire legale pentru persoana respectivă”.

În acest sens, pentru aducerea la îndeplinire a acestor încunoștințări, grefierul de ședință va proceda la completarea formularului tip de comunicare drepturi, pentru a fi semnat de către judecătorul de drepturi și libertăți și ulterior predat inculpatului, sub semnătură, iar în situația în care inculpatul refuză să semneze se va încheia un proces-verbal în care se va menționa acest aspect, precum și motivul refuzului.

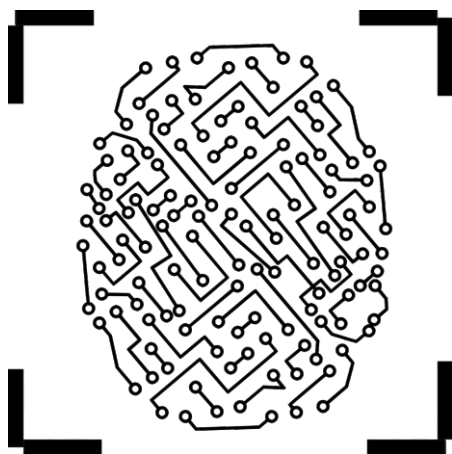
În ceea ce privește încunoștințările făcute membrilor de familie ai inculpatului ori persoanelor desemnate de acesta, precum și autorității competente (în situația prevăzută de art. 229 alin. (1) din Codul de procedură penală), grefierul de ședință va încheia un proces-verbal în care va consemna rezultatul comunicărilor, pe care îl va înainta, spre semnare, judecătorului de drepturi și libertăți, apoi îl va semna și el, iar în final, îl va atașa la dosarul cauzei.

În cel mult 10 zile de la data luării măsurii, respectiv a pronunțării soluției, în vederea punerii în executare de către autoritățile competente a măsurii de suspendare a exercitării dreptului la liberă circulație în străinătate, în conformitate cu dispozițiile art. 40 și 41 din Legea nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, grefierul de ședință comunica o copie de pe minută Direcției Generale de Pașapoarte, Inspectoratului General al Poliției Române și Inspectoratului General al Poliției de Frontieră.

10. Fiecare mandat de arestare preventivă are un număr, care se generează de sistemul ECRIS.

De asemenea, în conformitate cu dispozițiile art. 14 din Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar, grefierul de ședință va comunica o copie de pe minută și „*Serviciului de cazier judiciar ale poliției de la locul nașterii persoanei în cauză sau, după caz, Serviciului cazier judiciar din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române; iar în cazul resortisanților statelor membre ale Uniunii Europene, alții decât cei români, comunicarea se realizează către Direcția cazier judiciar, statistică și evidențe operative din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române care, în calitate de autoritate centrală, va înscrie în cazierul judiciar datele respective și le va comunica autorităților centrale ale statelor membre ale Uniunii Europene ai căror resortisanți sunt persoanele în cauză*”.

Totodată, conform art. 14 alin. (2) din Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar, „*în cazul reținerii, arestului la domiciliu, arestării preventive sau internării medicale, comunicările vor fi însoțite de fișa dactiloscopică decadactilară, aceasta din urmă fiind trimisă serviciului de specialitate pe probleme de dactiloscopie din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române ori, după caz, compartimentelor de la nivelul serviciilor județene de profil și al Direcției Generale de Poliție a Municipiului București*”.

Situații particulare există în cazul luării măsurii arestării preventive împotriva cetățeanului încorporabil sau rezervistului când, în baza art. 49 alin. 1 din Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare, o copie de pe minută va fi comunicată și centrelor militare, în termen de 10 zile de la data dispunerii măsurii.

De asemenea, conform art. 56 alin. (1) din Legea nr. 215/2001 a administrației publice locale, se va comunica, de îndată, prin fax, o copie de pe minută instituției prefectului, în cazul în care persoana față de care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive are calitatea de consilier local ori primar, în vederea constatări suspendării mandatului de consilier local/primar.

În cazul respingerii propunerii de arestare preventivă, fără ca judecătorul de drepturi și libertăți să dispună luarea unei alte măsuri preventive față de inculpat, grefierul de ședință va transcrie minuta, aceasta fiind transpusă în sistemul ECRIS.

În situația în care reprezentantul Ministerului Public nu este prezent la pronunțarea soluției, grefierul de ședință va proceda la comunicarea minutei prin intermediul formularului de comunicare minută, generat din sistemul ECRIS, pe care îl va transmite de îndată prin fax la unitatea de parchet care a formulat propunerea de arestare preventivă, iar în situația în care reprezentantul Ministerului Public declară contestație, grefierul de ședință va consemna acest aspect într-un proces-verbal, pe care îl va semna atât judecătorul de drepturi și libertăți, cât și grefierul, fiind făcute mențiunile aferente în sistemul ECRIS la rubrica Căi de atac, cu privire la persoana care a declarat calea de atac, data declarării și hotărârea împotriva căreia s-a declarat calea de atac.

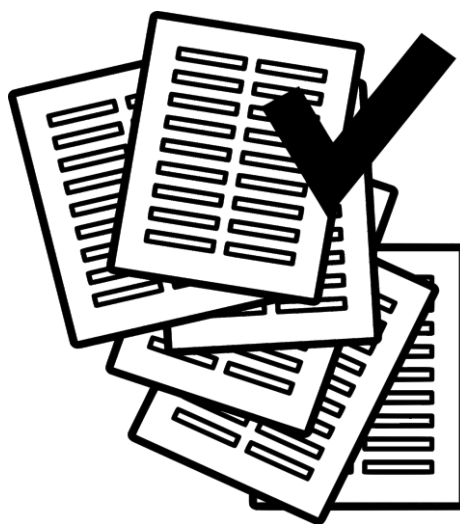
În situația respingerii propunerii de luare a măsurii preventive a arestului la domiciliu ori a arestării preventive și luarea măsurii preventive a controlului judiciar sunt aplicabile dispozițiile relative la transcrierea minutei în aplicația ECRIS, precum și efectuarea comunicărilor aferente¹¹.

Modalitatea de comunicare a copiei minutei este similară, fie baza formularului de comunicare din ECRIS, fie prin întocmirea adreselor.

Modalitatea de comunicare a copiei minutei este similară, fie baza formularului de comunicare din ECRIS, fie prin întocmirea adreselor.

În ceea ce privește redactarea și comunicarea încheierii de ședință, este de precizat faptul că, în materia măsurilor preventive încheierea trebuie să fie redactată cu celeritate, având în vedere că, în conformitate cu dispozițiile prevăzute de art. 204 alin. (1) din Codul de procedură penală, eventualele contestații formulate împotriva soluției judecătorului de drepturi și libertăți, precum și dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară în termen de 48 ore de la înregistrare.

În conformitate cu dispozițiile art. 53 alin. (1) lit. h) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, grefierul de ședință „*tehnoredactează lucrările repartizate de conducerea instanței și hotărârile judecătorești, iar la solicitarea membrilor completului de judecată și sub îndrumarea acestora, și proiectele de hotărâri pe baza modelului remis de aceștia, hotărârile cuprinzând în final inițialele redactorului, ale tehnoredactorului, data tehnoredactării și numărul de exemplare*”.

11. În acest sens, minuta hotărârii se comunică, de îndată: - inculpatului la adresa de domiciliu ori la adresa fără forme legale, dacă nu a fost prezent la pronunțare; - Parchetului, dacă nu a fost prezent la pronunțarea soluției; - organelor de poliție în circumscripția cărora locuiește inculpatul, în atenția biroului de supravegheri judiciare; - Serviciului public comunitar de evidență a persoanelor; - Poliției de Frontieră Române; - Direcției de pașapoarte; - persoanei vătămate, dacă s-a impus obligația facultativă de a nu se apropia de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia; - unității de poliție în a cărei circumscripție are interdicția de a se afla; - Inspectoratului General pentru Imigrări (pentru cetățenii străini); - instituției sanitare în care urmează a se efectua tratamentul, dacă s-a impus obligația facultativă prevăzută de art. 215 alin. (2) lit. g) (să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special, în scopul dezintoxicării); - băncii sau băncilor la care inculpatul are deschise conturi, dacă s-a impus obligația facultativă prevăzută de art. 215 alin. (2) lit. k) (să nu emită cecuri); - serviciilor de cazier judiciar ale poliției de la locul nașterii persoanei în cauză sau, după caz, serviciului cazier judiciar din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române; pentru resortisanții statelor membre ale Uniunii Europene, alții decât cei români, comunicarea se realizează către Direcția cazier judiciar, statistică și evidențe operative din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, care, în calitate de autoritate centrală, va înscrie în cazierul judiciar datele respective și le va comunica autorităților centrale ale statelor membre ale Uniunii Europene ai căror resortisanți sunt persoanele în cauză, în vederea notării, în mod provizoriu, până la soluționarea definitivă a cauzei, când se șterg din evidență, date privind persoanele fizice sau juridice față de care a fost luată una dintre măsurile preventive prevăzute de Codul de procedură penală.

După redactarea, verificarea și semnarea încheierii, grefierul de ședință va salva documentul în sistemul ECRIS, copiind încheierea din documentul Word în aplicația ECRIS, prin intermediul căsuței Editare, va închide documentul final din aplicația ECRIS, iar ulterior, va proceda la comunicarea încheierii către inculpat și către Ministerul Public, pe baza formularului

de comunicare generat de la rubrica Citații/citative/comunicări, similar procedurii de comunicare a minutei, cu distincția că, în acest caz, se va alege din secțiunea Titlu - tipul de document: Încheiere.

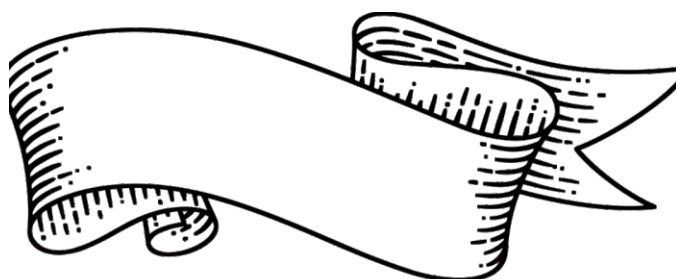
Grefierul de ședință va nota la finalul exemplarului de pe încheiere atașat la dosarul cauzei numărul comunicărilor efectuate și data comunicării, după care va semna.

Cuvinte-cheie

Măsurile preventive, judecătorul de drepturi și libertăți, atribuțiile grefierului de ședință, ședință de judecată, măsuri privative de libertate, măsuri restrictive de libertate, arestare preventivă, arestul la domiciliu, ECRIS

Key words

Preventive measures, judge of rights and freedoms, court clerk tasks, hearing, measures of deprivation of liberty, restrictive measures of freedom, preventive arrest, house arrest, ECRIS

**Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor –
considerații în lumina Deciziei nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României**

Roxana Pavel¹
Coord. Lucreția-Albertina Postelnicu²

Rezumat

Prezentul articol are drept scop abordarea aspectelor privitoare la persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor în materie penală, în vederea aplicării corespunzătoare a prevederilor art. 117 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală, interpretate prin prisma dispozițiilor Deciziei nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României, publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05.05.2022, care a statuat faptul că soluția legislativă care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelor dintre părinți și copii, în ipoteza în care conviețuiesc cu suspectul ori inculpatul este neconstituțională. De asemenea, evidențiem succinte trimiteri în ceea ce privește jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie.

Abstract

The purpose of this article is to address the issues regarding persons who have the right to refuse to give statements as witnesses in criminal matters, in order to properly apply the provisions of art. 117 para. (1) lit. a) from the Criminal Procedure Code, interpreted in light of the provisions of Decision no. 175/2022 of the Constitutional Court of Romania, published in Official Gazette no. 450 of 05.05.2022, which ruled that the legislative solution that excludes from the right to refuse to be heard as a witness the people who have established relationships similar to those between parents and children, in the hypothesis that they live with the suspect or the defendant, is unconstitutional. We also highlight brief references regarding the jurisprudence of the European Court of Human Rights in the matter.

**Aspecte introductive – principii în materia
probelor și sancțiuni incidente**

În conformitate cu normele procesual penale statuate de legiuitor cu referire la dispozițiile generale în materie probatorie (mijloace și procedee probatorii³), are valoare probatorie orice element de fapt care

servește la constatarea existenței ori inexistenței unei infracțiuni, la stabilirea făptuitorului, precum și la descoperirea circumstanțelor necesare care ajută la aflarea adevărului în procesul penal în scopul unei

1. Cursant al Școlii Naționale de Grefieri – promoția 2022.

2. Judecător al Curții de Apel București, Secția a II-a Penală, director adjunct al Institutului Național al Magistraturii, responsabil cu formarea inițială.

3. Potrivit art. 97 alin. (3) Cod de procedură penală, procedeul probatoriu este modul legal de realizare a mijlocului de probă.

juste și echitabile dezlegări a cauzei. Din perspectiva obiectului probațiunii, constituie obiect al probei și faptele privitoare la răspunderea civilă – în ipoteza în care este exercitată în procesul penal și acțiunea civilă.

În ceea ce privește administrarea probelor, potrivit principiului loialității, se interzice atât uzul violențelor, amenințărilor sau a altor căi de constrângere, cât și al angajamentelor ori stimulărilor în interesul de a dobândi probe. De asemenea, nu se pot utiliza tehnici ori metode de ascultare care lezează/prejudiciază capacitatea persoanei de a-și aduce aminte și de a expune de bunăvoie și în mod conștient împrejurările reale care alcătuiesc obiectul probei, cu precizarea că este interzis a se proceda în acest mod, chiar dacă persoana ascultată își dă acordul la întrebuințarea unor astfel de tehnici ori metode de audiere. În același timp, se interzice provocarea unei persoane – de către organele judiciare, ori de către alte persoane care acționează pentru acestea – să comită sau să continue săvârșirea unei fapte penale, în vederea obținerii unei probe.

Sanctiunea care intervine în situația probelor obținute în mod nelegal, precum și a celor derivate din acestea, este nulitatea actului prin care s-a autorizat ori s-a dispus administrarea unei probe sau prin care

aceasta a fost administrată și va determina excluderea probelor, eliminându-se din dosarul cauzei și mijloacele de probă⁴, întrucât acestea nu pot fi întrebuințate în cadrul procesului penal.

Apreciem ca fiind utilă și evidențierea principiului liberei aprecieri a probelor, în sensul că acestea nu au o valoare dinainte definită prin lege, fiind supuse liberei aprecieri a organelor judiciare ca urmare a evaluării tuturor probelor administrate în cauza respectivă⁵.

De asemenea, menționăm că nu se poate dispune condamnarea decât atunci când instanța are convingerea faptului că acuzația adusă a fost demonstrată dincolo de orice îndoială rezonabilă, instanța statuând motivat și făcând trimitere la toate probele apreciate în luarea hotărârii asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului⁶.

Audierea martorilor – persoanele care pot refuza să dea declarație. Perspectiva istorică

În mod specific, în ceea ce privește ascultarea în calitate de martor, considerăm că se impune și evidențierea persoanelor care pot fi audiate în această poziție, cu precizarea că poate avea această obligație orice individ care cunoaște fapte ori elemente *de facto* care au valoare de probă în procesul penal, însă se impune ca persoanele citate în această calitate⁷ să respecte o

4. A se vedea *Decizia nr. 22/2018 a Curții Constituționale a României* (publicată în Monitorul Oficial nr. 177 din 26 februarie 2018) – paragr. 26 și 28.

5. Pentru jurisprudență relevantă în domeniu a se vedea *C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 1114 din 8 iul. 2019*.

6. „Și cum se prezintă oare afirmațiile martorilor în practică? De cele mai multe ori, pline de erori și contradicțiuni. Pe baza lor totuși, magistratul este dator să-și formeze o convingere, să explice legea și să pronunțe o sentință. Fericit acela care în asemeni condițiuni a pronunțat sentința fără să aibă suflul pe jumătate cuprins de îndoială! Probabil că numai greutatea datoriei izbăvește pe mulți de frica unei remușcări.” – Constantin Rădulescu-Motru, *Adevăr și minciună - Psihologia martorului*, Colecția Biblioteca pentru toți, Editura Librăriei Leon Alcalay, pag. nr. 59.

7. În ceea ce privește audierea martorilor în faza cercetării judecătorești, precizăm că în conformitate cu art. 53 alin. (1) lit. b) și c) din *Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești*, grefierul care participă la ședința de judecată are atribuțiile de a întocmi citațiile, precum și de a le preda în scopul expedierii acestora, iar potrivit art. 129 din același *Regulament*, citațiile se întocmesc în ordinea urgenței, cel mai târziu a doua zi după întocmirea conceptelor de citare.

obligații⁸. De asemenea, mai pot fi audiate ca martori și organele de constatare sau comandanții de nave și aeronave, care au întocmit procese-verbale potrivit legii⁹.

Cu referire la persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor într-o cauză penală, respectiv soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum frații și surorile suspectului ori inculpatului, cât și persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului ori al inculpatului, în conformitate cu dispozițiile art. 117 Cod procedură penală¹⁰, facem o serie de precizări prin raportare la Deciziile nr. 175/2022 și nr. 562/2017 pronunțate de Curtea Constituțională a României, în ceea ce privește sintagma “membru de familie”.

Dintr-o perspectivă istorică, în Codul penal din 1864, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 230 din 2 decembrie 1864, a fost consacrată, în art. 347, imposibilitatea persoanelor care aveau o anumită relație de familie cu inculpatul de a da declarații ca martor într-o cauză penală.

Ulterior, dreptul rudelor de a refuza să dea declarații în calitate de martor a fost reglementat prin prevederile art. 148 din Codul penal din 1936, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 66 din 19 martie 1936¹¹, care prevedea capacitatea persoanelor menționate în acesta – respectiv: ascendenții și descendenții inculpatului, legitimi, prin adopție ori recunoaștere,

copiii naturali, soțul ori soția, frații, surorile, unchii și nepoții, cât și aliații în același grad, tutorele, curatorul și pupilul¹² lor, soții despărțiți – de a da declarații în calitate de martori, dar oferea și posibilitatea acestei categorii de persoane de a refuza să dea declarații dacă se aflau într-una dintre aceste situații.

Prin Codul penal din 1969, art. 80 alin. (1), s-a prevăzut că „soțul și rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului nu sunt obligate să depună ca martor”, doctrina reținând că norma mai sus-menționată are ca fundament considerente de profund umanism, specifice realismului, de compasiune firească a naturii umane, în lipsa acestei prevederi, martorul soț ori rudă apropiată a învinutului sau a inculpatului având de ales între posibilitatea de a dezvălui adevărul, îndeplinindu-și astfel obligația în raport cu justiția, cu riscul sacrificării sentimentelor de afecțiune, de protecție pentru ruda sa apropiată și declarația mincinoasă, pentru protecția celui apropiat.

8. A se vedea în acest sens dispozițiile art. 114 alin. (2) din Codul de procedură penală.

9. A se vedea în acest sens prevederile art. 61 și 62 din Codul de procedură penală.

10. Excepție relativă de la regula generală prevăzută de dispozițiile art. 114 alin. (1) din Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010) potrivit căreia orice persoană care deține cunoștințe pertinente despre obiectul probațiunii are capacitatea și obligația de a da declarații în calitate de martor.

11. Urmare a republicării Codului în broșura din 13 februarie 1948, prin renumerotare, art. 148 a devenit art. 142 din Codul penal din 1936.

12. Persoană minoră aflată sub tutela sau în grija cuiva (altul decât părinții) – din fr. *pupille*, lat. *pupillus*.

Aspecte prevăzute de Convenția europeană a drepturilor omului cu privire la conceptul de „viață de familie”

Art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹³ prevede respectarea vieții private și de familie, precum și a domiciliului. Elementul component esențial al vieții de familie este dreptul de a conviețui, așa încât relațiile de familie să se poată desfășura într-o manieră normală¹⁴ și fiecare membru al familiei să aibă posibilitatea de a se bucura de compania celorlalți¹⁵.

Noțiunea de viață de familie este un concept autonom¹⁶. Având în vedere acestea, chestiunea existenței unei „vieți de familie” este, fundamental, o problemă de fapt, care atârna de existența obiectivă, în practică, a unor relații personale strânse¹⁷. Așadar, Curtea face analiza legăturilor de familie *de facto*, cum ar fi împrejurarea unor reclamanți care conviețuiesc împreună, fără recunoașterea juridică a vieții de familie¹⁸. Alți factori de remarcat înglobează durata legăturii și, în situația persoanelor care constituie un cuplu, problema determinării, dacă acestea și-au manifestat angajamentul una față de cealaltă având copii împreună¹⁹. În acest sens, în cauza Ahrens împotriva Germaniei²⁰, Curtea a reținut că nu există

o viață de familie *de facto*, apreciind că relația dintre mamă și reclamant se finalizase cu aproximativ un an înainte de momentul conceperii copilului și că legătura lor ulterioară a avut doar o natură sexuală. Comportamentul în acord cu legea a reclamanților este, în același timp, un element care se impune a fi luat în seamă²¹.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că un copil născut într-o relație conjugală face parte *ipso jure* din acea celulă „familială” de la momentul nașterii sale și prin însăși nașterea sa²². În acest mod, între copil și părinții săi se creează o relație care face obiectul unei vieți de familie. Existența sau absența unei „vieți de familie”, fiind o chestiune de fapt, în sensul art. 8, depinde de existența reală, în practică, a unor relații personale legate, de pildă, de interesul exprimat și angajamentul asumat de tată față de copil, atât înainte, cât și după naștere²³.

În ipoteza în care a fost determinată existența unei relații de familie cu un copil, se impune ca statul să procedeze astfel încât să îngăduie desfășurarea acestei legături, precum și să pună la dispoziția acestora garanții juridice, care să permită integrarea copilului în familia sa, din momentul nașterii ori de îndată ce este cu putință²⁴.

13. „(1) Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

(2) Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății și a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

14. În acest sens a se vedea *Cauza Marckx împotriva Belgiei*, pct. 31.

15. În acest sens a se vedea *Cauza Olsson împotriva Suediei* (nr. 1), pct. 59.

16. În acest sens a se vedea *Cauza Marckx împotriva Belgiei*, supra.

17. În acest sens a se vedea *Cauza Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 140.

18. În acest sens a se vedea *Cauza Johnston și alții împotriva Irlandei*, pct. 56.

19. A se vedea în acest sens *Cauza X, Y și Z împotriva Regatului Unit*, pct. 36.

20. A se vedea în acest sens *Cauza Ahrens împotriva Germaniei*, pct. 59.

21. A se vedea în acest sens *Cauza Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 156.

22. A se vedea în acest sens *Cauza Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, pct. 21.

23. A se vedea în acest sens *Cauza L. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 36.

24. A se vedea în acest sens *Cauza Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 32.

Prin Hotărârea din 24 noiembrie 1986, pronunțată în Cauza *Unterpertinger împotriva Austriei*²⁵, respectiv prin Hotărârea din 19 iulie 2012, pronunțată în Cauza *Hümmer împotriva Germaniei*²⁶, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că prevederile din legea națională care lasă la aprecierea membrilor familiei ai suspectului sau inculpatului de a da sau nu declarație nu fac obiectul incompatibilității cu art. 6 paragr. 1²⁷ și 3 lit. d)²⁸ din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât se au în vedere chestiunile specifice ce pot fi puse în discuție din pricina unei confruntări între suspect sau inculpat și o persoană din propria sa familie și au rolul de a ocroti un astfel de individ care ar putea avea calitatea de martor prin împiedicarea plasării într-o dilemă morală²⁹.

Instanța europeană a evidențiat, în același timp, că dreptul de a nu da declarație are valoare de excepție de la o obligație civică conformă normelor de interes public, și din acest motiv, un astfel de drept, atunci când este acceptat, există probabilitatea de a fi supus unor cerințe și formalități, impunându-se stabilirea clară a categoriilor de beneficiari³⁰.

Astfel, în hotărârea pronunțată în cauza *Van der Heijden împotriva Regatului Țărilor de Jos* din 3 aprilie 2012, Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului, cu majoritate, a reținut că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cauza face referire la refuzul reclamantei de a depune mărturie în calitate de martor în procesul penal împotriva concubinului său acuzat de săvârșirea unei infracțiuni de omor. Curtea a constatat³¹ că, în conformitate cu art. 217 Cod procedură penală, dreptul olandez prevede că doar soțul, fostul soț, partenerul înregistrat ori fostul partener înregistrat al unui suspect sau cosuspect se bucură de privilegiul de a nu da declarație. Însă Curtea a apreciat că legătura de peste 18 ani pe care reclamanta o avea cu concubinul său se circumscrie în aria conceptului de viață de familie și, pe cale de consecință, că obligarea acesteia de a da declarație, evocă o ingerință în exercițiul dreptului la respectarea vieții de familie. În contextul exigenței necesității ingerinței într-o societate democratică, Curtea a reținut existența a două interese publice: atât urmărirea infracțiunilor grave, cât și dreptul la respectarea vieții de familie.

25. A se vedea în acest sens *Cauza Unterpertinger împotriva Austriei*, paragr. 30.

26. A se vedea în acest sens *Cauza Hümmer împotriva Germaniei*, paragr. 41.

27. „Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

28. „Orice acuzat are, mai ales, dreptul să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.”

29. A se vedea în acest sens *Decizia Curții Constituționale nr. 236/2020*, publicată în Monitorul Oficial nr. 597 din 8 iulie 2020, paragr. 59.

30. A se vedea în acest sens *Decizia Curții Constituționale nr. 562/2017* (publicată în Monitorul Oficial nr. 837 din 23 octombrie 2017), paragr. 26 și, de asemenea, cauza *Van der Heijden împotriva Regatului Țărilor de Jos*, paragr. 67.

31. A se vedea în acest sens *Cauza Van der Heijden împotriva Regatului Țărilor de Jos*, paragr. 24.

Scurte considerații cu privire la reglementarea legală internă

Conform art. 177 din Codul penal, noțiunea de „membru de familie” este definită în sensul că: „(1) Prin membru de familie se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc”.

Potrivit expunerilor de motive ale Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, sintagma “membru de familie” a avut drept obiectiv o reformare, în împrejurarea renunțării la sincronismul de normare din Codul anterior, care face referire atât la conceptul de “rude apropiate”, cât și la expresia de “membru de familie”. Raționamentul legiuitorului în ceea ce privește noțiunea “membru de familie” este acela că aceasta înglobează în conținutul său noțiunea de “rude apropiate”, însă cuprinde, în mod egal, și persoanele care au stabilit legături asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, cu cerința conviețuirii. Justificarea este în mod desăvârșit echitabilă, având în vedere numărul mare de cupluri care conviețuiesc în prezent în uniune liberă, negăsindu-se în realitate niciun fundament pentru a refuza acestora o ocrotire penală de aceeași natură ca cea atribuită cuplurilor căsătorite. Astfel, sintagma “membru de familie” uzitată de Codul penal este în concordanță cu cea deja prevăzută de dispozițiile Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, însă și cu prevederi existente în alte Coduri penale europene³².

în care art. 602 din Codul de procedură penală, stipulează că “termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au același înțeles și în Codul de procedură penală”.

Astfel, potrivit art. 117 alin. 1 lit. a) și b) din Codul de procedură penală, au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor doar soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului ori inculpatului și, totodată, persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului ori inculpatului, nu și cele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc.

Considerente în lumina Deciziilor nr. 175/2022 și 562/2017 pronunțate de Curtea Constituțională

Intervenția instanței de contencios constituțional a fost necesară și așteptată, în contextul unei prevederi legale lipsite de claritate, accesibilitate și previzibilitate³³.

Prin Decizia nr. 562/2017 publicată în Monitorul Oficial nr. 837 din 23 octombrie 2017, Curtea Constituțională a României a statuat că „soluția legislativă care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți, este neconstituțională”, reținându-se că dreptul la viața de familie, în situația persoanelor care au relații de aceeași natură aceloră dintre soți sau au avut relații asemănătoare aceloră dintre soți cu suspectul ori inculpatul, se impune a fi ocrotit, în sfera penală, într-un mod similar cuplurilor legal constituite³⁴.

32. A se vedea art. 173 alin. (2) din Codul penal spaniol și art. 152 alin. (2) din Codul penal portughez.

33. A se vedea Decizia nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României (publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05 mai 2022) – paragr. 19-23.

34. A se vedea Decizia nr. 562/2017 a Curții Constituționale a României (publicată în Monitorul Oficial nr. 837 din 23 octombrie 2017) – paragr. 37.

Așadar, Curtea a constatat că, potrivit art. 177 alin. (1) lit. c) din Codul penal, prin membru de familie se înțelege, printre alții, nu numai soțul, ci și persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți, în cazul în care conviețuiesc. Prevederea indică două categorii de persoane care compun conceptul de „membru de familie”, respectiv membrii propriu-ziși (formali) ai unei familii [art. 177 alin. (1) lit. a) și b) din Codul penal] și persoanele asimilate acestora [art. 177 alin. (1) lit. c) din Codul penal]. Rațiunea care determină legiuitorul să lege diverse efecte de tip negativ sau pozitiv ale unor instituții juridico-penale de constatarea calității de membru de familie se regăsește, în egală măsură, în ipotezele în care existența relației în cauză este legal și formal fixată într-o formă oficială (precum căsătoria), precum și atunci când este vorba despre o situație de fapt, implicând, însă, aceeași dinamică cotidiană efectivă³⁵.

Curtea Constituțională a României, raportat la aceste împrejurări, a reținut că obiectivul normei procesual penale în discuție îl constituie menținerea unui echilibru între interesul public de a realiza în mod eficient procesul penal, pe de o parte și de păstrare a armoniei căsniciei și a relațiilor de familie cu persoanele prevăzute în mod limitativ textul de lege, pe de altă parte. De asemenea, a considerat că dreptul acestor persoane de a refuza să dea declarații în calitate de martori se întemeiază atât pe relația intimă născută ca urmare a instituției căsătoriei, însă

și celei asemănătoare acestuia, precum și a strânselor legături cu familia care pot stimula aceste persoane să denatureze adevărul în scopul stabilirii unei soluții favorabile în ceea ce îl privește pe inculpat, sau din contră, în cazul în care relațiile dintre aceste persoane și suspect sau inculpat sunt atinse de neînțelegeri, persoanele audiate în calitate de martor să relateze fapte ori circumstanțe nefavorabile neconforme cu realitatea, în vederea cauzării unei consecințe nefavorabile suspectului ori inculpatului³⁶.

Decizia nr. 562/2017 nu a corectat integral articolul 117 alin. (1) lit. a) și b) din Codul de procedură penală, ceea ce a făcut necesară o nouă intervenție a instanței de contencios constituțional.

Astfel, prin Decizia nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României, publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05 mai 2022, s-a constatat că „soluția legislativă care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul, este neconstituțională”, Curtea reținând că argumentele din Decizia nr. 562/2017 publicată în Monitorul Oficial nr. 837 din 23 octombrie 2017 sunt aplicabile *mutatis mutandis* și în ceea ce privește persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul³⁷, această soluție fiind previzibilă prin raportare la decizia anterioară și la sintagma „membru de familie”, aceste două decizii având rațiuni similare.

35. A se vedea Decizia nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României (publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05 mai 2022) – paragr. 20.

36. A se vedea Decizia nr. 562/2017 a Curții Constituționale a României (publicată în Monitorul Oficial nr. 837 din 23 octombrie 2017) – paragr. 14-37.

37. A se vedea Decizia nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României (publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05 mai 2022) – paragr. 31.

De asemenea, s-a reținut și faptul că distincția de tratament juridic între părinți și copii, pe de o parte, respectiv persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre părinți și copii, în situația în care conviețuiesc cu suspectul ori inculpatul, pe de altă parte, sub aspectul normelor privind dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor în procesul penal, este discriminatorie, nejustificându-se în mod obiectiv și rezonabil atât timp cât dispoziția procesual penală criticată nu menține un raport rezonabil de proporționalitate în ceea ce privește mijloacele întrebuițate și interesul urmărit. Prin urmare, în sfera penală, dreptul la viață de familie în situația persoanelor care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre părinți și copii se impune a fi ocrotit într-un mod asemănător relațiilor dintre părinți și copii, având în vedere identitatea de rațiune a stabilirii prevederii procesual penale criticate în cazurile precizate³⁸.

Justificarea normării dreptului de a refuza să fie audiate în calitate de martori al persoanelor reglementate

în art. 117 alin. (1) lit. a) și b) din Codul de procedură penală este bazată pe înlăturarea nașterii unei dileme morale în situația stabilirii unei obligații a acestora de a depune mărturie sub jurământ și sub constrângerea în ceea ce privește sancțiunea infracțiunii de mărturie mincinoasă. Prin urmare, astfel de persoane sunt eliberate de dilema morală de a fi necesar să opteze între o declarație adevărată care ar putea pune în pericol legătura lor cu acuzatul și o declarație falsă care ar apăra această relație, însă care ar atrage răspunderea penală a acestora.

Așadar, conchidem prin evidențierea faptului că stabilirea existenței unei relații similare celei “de familie” în situațiile analizate este o chestiune *de facto*, ce trebuie probată pe parcursul procesului penal, organul judiciar având libertatea deplină de apreciere a probelor administrate și a existenței uneia dintre situațiile prevăzute de dispozițiile art. 117 alin. 1 lit. a) și b) Cod procedură penală, în ceea ce privește persoanele care se prevalează de dreptul de a da declarații în calitate de martor.

Cuvinte-cheie

martor, membru de familie, dreptul de a refuza să dea declarații, probe

Key words

witness, family member, the right to refuse to give statements, evidence

38. A se vedea *Decizia nr. 175/2022 a Curții Constituționale a României* (publicată în Monitorul Oficial nr. 450 din 05 mai 2022) – paragr. 30.

**„Pastile” și alte remedii pentru cultivarea limbii
Cum mai vorbim și cum mai scriem românește**

Conf. univ. dr. Elena Silvestru¹

Rezumat

Prezentul articol își propune să scoată în evidență câteva dificultăți legate de cunoașterea, uneori precară, a sensului unor cuvinte, atât recent apărute în limbă, dar și cuvinte mai vechi, pe care le auzim deformat, confundate sau impropriu folosite în procesul comunicării verbale.

Abstract

The present article aims to highlight some difficulties related to knowledge, sometimes precarious, of the meaning of some words, both recently appeared in the language, but also older words, which we hear deformed, confused or improperly used in the process of verbal communication.

Vorbitorii de limbă română se confruntă adesea cu multe și serioase dificultăți în procesul comunicării verbale, dificultăți legate de cunoașterea inexactă a sensului unor cuvinte recent apărute. Numărul mare de neologisme existente în limba română actuală, insuficienta și incorecta asimilare a acestora, sensurile noi pe care și le adaugă unele cuvinte, asemănarea formală a unora dintre ele constituie, nu de puține ori, sursa unor **confuzii lexico-semantice**.

În cele ce urmează, vom scoate în evidență mai multe *tipuri* de abateri de la regulile exprimării corecte, iar exemplele alese pentru a fi comentate sunt reprezentative pentru o clasă de cuvinte sau pentru un anumit fenomen lingvistic. Vom încerca totodată să oferim explicații pentru apariția unor greșeli și, pe cât este posibil, soluții pentru a le evita.

Trebuie făcută precizarea că necunoașterea exactă a

sensului cuvintelor nu vizează numai termenii recent apăruiți în limbă, întrucât auzim și vedem și în scris termeni mai vechi și foarte des folosiți care dovedesc neclarități de natură semantică.

Supunem analizei câteva dintre cuvintele pe care le auzim adesea deformat, confundate cu alți termeni mai cunoscuți sau folosite impropriu de către vorbitori.

Altercație este un neologism folosit foarte des în ultima vreme, însă nu întotdeauna și corect. Substantivul este împrumutat din fr. *altercation* și are sensul „schimb violent de cuvinte între două sau mai multe persoane”². În exemplul: „Pe fondul consumului de alcool, doi tineri s-au luat la bătaie. În urma *altercației*, unul dintre ei a fost transportat la spital”, reiese confuzia cuvântului *altercație* cu „bătaie” sau „molestare fizică”; de fapt, prin *altercație* se înțelege doar „un schimb violent de cuvinte”.

1. Formator pentru formarea inițială al Școlii Naționale de Grefieri - *Conferințe pe domenii actuale de interes – Limba română*.
2. *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a, București, Editura "Univers Enciclopedic", 1996, p. 29); notat în continuare DEX.

Corobora este un caz aparte de “deturnare” semantică. Verbul provine din fr. *corroborer*, lat. *corroborare*, iar adevăratele lui sensuri sunt: “a întări, a sprijini, a confirma, a consolida, a susține” și nu “a cumula, a asocia, a aduna, a îmbina”, care nu-i sunt proprii. Prin urmare, sunt greșite formulări precum:

“Declarația premierului, *coroborată* cu cea a președintelui, arată că situația e sub control”, sau “Toate aceste fapte, *coroborate*, dovedesc nevinovăția celui acuzat”. Corect ar fi fost: “Declarația premierului o *coroborează* pe cea a președintelui”. Dovadă că în cele două exemple *a corobora* este confundat cu *a asocia* este și folosirea improprie a prepoziției *cu*, în primul caz; în al doilea caz, *coroborate* nu este urmat de prepoziție, dar se înțelege asocierea, cumulul, îmbinarea. Varianta improprie este însă atât de des folosită, încât sunt șanse să se impună cât de curând în limbă.

Fortuit are sensul, conform DEX, p. 392, “venit pe neașteptate, neprevăzut, inopinat, întâmplător”. *Fortuit* provine din lat. *fortuitus* “întâmplător”, făcând parte din aceeași familie lexicală cu subst. *fors*, *fortis* “hazard, întâmplare, soartă, destin”. El se folosește corect în sintagme precum: *plecare/sosire fortuită*, *vizită fortuită*, *anunț fortuit*, *eveniment fortuit*. Cuvântul, deși a fost mult discutat în lucrările de cultivare a limbii, continuă să fie întrebuințat greșit cu sensul “forțat, obligat, silit”: “Am fost *fortuit* de mic să ripostez”, “A fost *fortuită* să ia mai multe măsuri de precauție”. Folosirea lui ca sinonim al lui *forțat*, prin apropierea de cuvintele *a forța*, *forță*, *forțat*, nu este corectă și se explică lingvistic prin fenomenul de etimologie populară.

Importuna are ca etimon fr. *importuner*, derivat din adj. *importun* “care jenează, plictisește sau deranjează, intervenind într-un moment nepotrivit”. Verbul circulă inadecvat în varianta *inoportuna*, sub influența adj. *inoportun*. Această “etimologie” (tot “populară”, în fond) este, indiscutabil, greșită³.

Inextricabil, adjectiv provenit din lat. *inextricabilis* “foarte încurcat, de neînțeles, de nelămurit”, este folosit în sintagme precum: *problemă inextricabilă*, *caz inextricabil*, *afaceri inextricabile*. Vorbitorii, făcând legătura cu verbul *a strica*, îl folosesc pe *inextricabil* cu sensul “care nu poate fi stricat”. De aici presupunem că vine sintagma foarte des folosită, mai ales în presa zilelor noastre, *legătură inextricabilă*: “Toți au subliniat legătura *inextricabilă* dintre cele două instituții”.

Intrepid provine din lat. *intrepidus* și înseamnă “curajos, cutezător, brav, îndrăzneț; care nu dă înapoi în fața greutăților, care înfruntă pericolul”. Necunoscând sensurile etimologice ale cuvântului, acesta este confundat cu *întreprinzător*.

Libertin (*libertinaj*, *libertinism*), luat din fr. *libertin*, lat. *libertinus*, are sensul “indecent, ușuratic, desfrânat; care sfidează regulile decenței și ale moralei”. Nu de puține ori, chiar în mass-media, se confundă cu *liber*, *dezinvolt*: “Așa sunt eu, mai *libertină*” (auzim pe un post de televiziune).

Licenția este un verb împrumutat din fr. *licencier* și are sensul “a da afară, a concedia pe cineva dintr-un serviciu”: “X a fost *licențiat* din echipa noastră”. Este foarte des confundat cu *licențiat* “posesor al unui titlu, al unei diplome de licență”.

3. Th. Hristea, *Limba română*, Editura Petrion, București, 1998, p. 152.

Licențios este un adjectiv împrumutat din fr. *licencieux*, lat. *licentiosus* ”indecent, impudic, imoral; care încalcă regulile bunei-cuviințe și ale moralei”; v. sintagma *licență poetică* ”abatere de la regulile gramaticale ale limbii, cerută de necesitatea rimei, ritmului sau din dorința de a realiza o notă stilistică particulară” (v. și sintagma *anunțuri licențioase*). Mulți vorbitori îl confundă pe *licențios* cu *licențiat*.

Lucrativ este folosit impropriu cu sensul ”de lucru” în sintagme ca: *suprafață lucrativă, atmosferă lucrativă, atelier lucrativ, întâlnire lucrativă*. Termenul este un împrumut din fr. *lucratif* și lat. *lucrativus* ”aducător de câștig, profitabil, rentabil”, având aceeași familie lexicală cu subst. *lucrum* ”câștig, profit”. Este corect folosit în sintagme precum: *afacere lucrativă, întreprindere lucrativă*.

Luxorios este un termen livresc, mai puțin folosit de către ”publicul larg”, dar și în această situație sunt mulți care-l confundă cu *luxuriant*. Cuvântul provine din fr. *luxurieux* și are sensul ”desfrânat, lasciv, concupiscent” (v. și *luxură* ”desfrânare, concupiscentă”).

Mutual este împrumutat din fr. *mutuel* și are, în limbajul politic și economic, sensul ”reciproc, simultan”. Datorită asocierii cu adjectivul *mut*, prin etimologie populară, este întrebuințat greșit cu sensul ”pe tăcute, mutește”.

Politichie este un împrumut din neogrecescul *politikí* și are sensul ”diplomație, purtare diplomatică”. Prin extensie semantică, se poate folosi și cu sensul de ”abilitate, istețime, dibăcie”. Cuvântul este folosit greșit ca sinonim al lui *politică*.

Prezumțios are etimonul în lat. *praesumptuosus* ”care are încredere exagerată în calitățile sale; încrezut, înfumurat” (v. și *prezumție*, al doilea sens: ”părere exagerat de bună despre sine, înfumurare, aroganță”).

Profuziune este adesea confundat cu *profunzime*, pornindu-se de la adjectivul *profund*. Termenul este împrumutat din fr. *profusion*, lat. *profusionis* și înseamnă ”cantitate mare; abundență, bogăție”.

Salutar este un împrumut din fr. *salutaire* și lat. *salutaris* ”folositor, aducător de sănătate; salvator”, care este derivat de la *salus, salutis* ”salvare, mântuire, scăpare de primejdie”. Termenul este folosit impropriu cu sensul ”care merită să fie salutat, demn de a fi salutat”, fiind considerat un derivat direct de la *salut*, cu care seamănă foarte bine din punct de vedere formal. Este corect întrebuințat în sintagmele: *acțiune salutară, tratament salutar, intervenție chirurgicală salutară*, dar este greșit în exemple precum: *comentariu salutar, articol salutar*.

Servi este un verb tranzitiv folosit foarte des în locul verbelor *a mânca* sau *a bea*, cu toate că în niciun dicționar nu este înregistrat, pentru *a servi*, sensul *a mânca*, ci doar forma reflexivă, ca în franceză, *a se servi*: ”Aici se servește cafea turcească; Se servi cu o prăjitură; Servește-te singur!”. Verbul, provenit din fr. *servir*, lat. *servire*, este polisemantic și are, printre alte sensuri, și pe acela de ”a trata pe cineva cu ceva, a da să mănânce, a aduce la masă mâncare, băutură etc.” (DEX, p. 979), dar nu este sinonim cu *a bea, a mânca, a consuma, a lua masa*. Din dorința de a se exprima cât mai elevat, mai politicos, mulți vorbitori spun: ”Am servit micul dejun”; ”Servim cafeaua de dimineață” sau ni se spune la restaurant ”Să serviți cu plăcere!”. În aceste cazuri era corect să se spună: ”Am luat micul dejun”; ”Bem cafeaua de dimineață”, ”Să mâncați cu plăcere!”. Trebuie reținut că atunci când ne referim la mâncare sau la băutură, *servim* pe cineva cu ceva sau suntem *serviți* de altcineva.

Solicitudine (< fr. *sollicitude*, lat. *sollicitudo*, -inis) înseamnă “atitudine plină de grijă, de bunăvoință, de prietenie față de cineva sau de ceva; atenție prevenitoare” și nu are legătură cu substantivul *solicitare* “cerere stăruitoare”.

Specios își are etimonul în fr. *spécieux* și lat. *speciosus* “frumos, strălucitor, deosebit, elegant”. În franceză, cuvântul *spécieux* a dobândit sensul “atrăgător, seducător, aparent, înșelător, amăgitor, care creează iluzii”. Același înțeles a fost împrumutat și în limba română. Folosirea lui cu sensul *special* sau *specific* este greșită. La fel și combinațiile lexicale: *problemă specioasă*, *caz specios*, *domeniu specios*. După modelul din franceză se poate spune și în română *argument specios*/ *argumentare specioasă* (“înșelătoare, atrăgătoare”), *raționament specios* (de natură să ne amăgească, să ne deruteze), *pretext specios* (numai în aparență întemeiat) etc.⁴.

Vindicativ este asociat greșit cu verbul *a vindeca* și capătă sensul inadecvat “vindecător, care vindecă”, întâlnit adeseori în combinații lexicale precum: “puterea *vindicativă* a rugăciunii”, “acțiunea *vindicativă* a remediilor homeopate”. *Vindicativ* este împrumutat în română din franceză (*vindicatif*), format din lat. *vindicare* “a (se) răzbuna, a pedepsi, a reclama”. Poate fi folosit în sintagme de tipul: *persoană vindicativă*, *caracter vindicativ*.

Și unele **expresii latinești** devenite internaționale suferă de multe ori modificări inacceptabile atât în ceea ce privește forma, cât și conținutul. Din cauza faptului că nu toți vorbitorii cunosc limba latină și implicit forma și semnificația termenilor latinești,

aceștia întrebuințează adesea expresiile din această limbă în contexte nepotrivite sau în forme alterate. De exemplu, formula uzuală *mutatis mutandis*, care înseamnă “schimbând ceea ce trebuie schimbat”, este asociată cu “mutarea mutărilor”; *nota bene* este “tradusă” prin “notă bună”, dar sensul corect este “ia aminte, fii atent, notează bine”; *ad hoc* nu înseamnă “improvizat, pe grabă, la moment”, ci “pentru aceasta, creat pentru un anume scop, de circumstanță”⁵.

Alte expresii sunt accentuate greșit. Astfel, *ex cáthedra* este rostit uneori chiar în mediul universitar *ex cathédra*. A vorbi *ex cáthedra* înseamnă, ad litteram, “a vorbi de la catedră”, altfel spus “a vorbi pe un ton doctoral, care nu admite replică, deci cu autoritate”. Expresia este aproape sinonimă cu *ex professo* “a vorbi ca un profesor, în perfectă cunoștință de cauză”. Foarte cunoscutele expresii: *restitutio in întegrum*, *ad interim*, *sui-géneris*, *deus ex máchina* se aud rostite greșit *restitutio in intégrum*, *ad intérim*, *sui-genérís*, *deus ex machína*. Fiind expresii internaționale, trebuie păstrat accentul original.

Sunt și situații în care expresiile latinești sunt supuse unor modificări fonetice: *cum gramo salis* în loc de *cum grano salis*, *non multa sed multu* în loc de *non multa sed multum*, *stricto senso* pentru *stricto sensu* și *grosso modu* pentru *grosso modo*, *persoană (non) grata* pentru *persona (non) grata*, *ipso fapto* în loc de *ipso facto*, *de gustibus et coloribus non discutandum* pentru *de gustibus et coloribus non disputandum*. Cu toate intențiile bune de a se exprima cât mai cult, situațiile stânjenitoare pot fi evitate de către necunoscătorii formelor și sensurilor latinești prin folosirea formulelor românești.

4. Theodor Hristea, op. cit., p. 156.

5. Adina Dragomirescu, Al. Nicolae, *101 greșeli de lexic și de semantică*, Editura Humanitas, București, 2011, p. 232.

Asemănarea formală a cuvintelor constituie una dintre cauzele importante ale confuziilor semantice, predominante fiind cele generate de **paronime**.

Paronimele (< gr. *para* “lângă, aproape de” + *onoma* “nume”) sunt acele cuvinte foarte asemănătoare din punct de vedere formal sau fonetic, dar care diferă (într-o măsură mai mică sau mai mare) în ceea ce privește sensul sau conținutul lor semantic și care pot fi confundate. În această situație sunt, de exemplu:

- **a abjudeca** (< lat. *abjudicare*) “a anula, a suspenda (un titlu, un drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească” și **a adjudeca** (< lat. *adjudicare*) “a atribui (printr-o hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare”;

- **a apropiia** (< lat. *appropriare*) “a aduce aproape” și **a apropria** (< fr. *approprier*, lat. *appropriare*) “a-și însuși un lucru străin; a face propriu”;

- **arbitral** (< fr. *arbitral*) “hotărât de arbitru; format din arbitri” și **arbitrar** (< fr. *arbitraire*, lat. *arbitrarius*) “făcut la întâmplare, după bunul-plac”;

- **atlas** (< fr. *atlas*) “colecție de hărți” și **atlaz** (< tc. *atlas*) “țesătură mătăsoasă, cu o față lucioasă”;

- **bestial** (< fr. *bestial*, lat. *bestialis*) “de bestie, animalic, feroce” și **bestiar** (< fr. *bestiaire*, lat. *bestiarius*) “antologie medievală de fabule sau de povestiri alegorice cu animale”;

- **bizon** (< fr. *bison*) “animal sălbatic asemănător unui bou” și **vizon** (< fr., lat. *vison*) “animal sălbatic originar din America de Nord, asemănător cu vidra, care are o blană foarte prețioasă; blana acestui animal”;

- **conjunctură** (< fr. *conjoncture*) “concurs de împrejurări” și **conjectură** (< fr. *conjecture*, lat. *conjectura*) “ipoteză, supoziție”;

- **deferență** (< fr. *déférence*) “respect, stimă, considerație; condescendență” și **diferență** (< fr. *différence*, lat. *differentia*) “deosebire, nepotrivire”;

- **a emigra** (< fr. *émigrer*, lat. *emigrare*) “a pleca din patrie și a se stabili în altă țară; a se expatria” și **a imigra** (< fr. *immigrer*, lat. *immigrare*) “a veni într-o țară străină pentru a se stabili aici”;

- **eminent** (< fr. *éminent*, lat. *eminens*) “cu calități (intelectuale) deosebite; excepțional, superior, remarcabil” și **iminent** (< fr. *imminent*, lat. *imminens*) “care este gata să se producă, să se întâmple; inevitabil”;

- **a enerva** (< fr. *énervé*, lat. *enervare*) “a face să-și piardă sau a-și pierde calmul, a (se) irita” și **a inerva** (< fr. *innervé*) “a produce o stare de excitare a unui organ sau a unui țesut (despre nervi)”;

- **exoteric** (< fr. *exotérique*) “care poate fi înțeles de către cei neinițiați; accesibil, public” și **ezoteric** (< fr. *ésotérique*) “care poate fi înțeles numai de către cei inițiați; secret, ascuns”;

- **familial** (< fr. *familial*) “care aparține familiei, privitor la familie, destinat familiei” și **familiar** (< fr. *familier*, lat. *familiaris*) “simplu, prietenos, apropiat; binecunoscut”;

- **flagrant** (< fr. *flagrant*) “evident, incontestabil, vădit” și **fragrant** (< fr. *fragrant*, lat. *fragrans*) “parfumat, plăcut mirositor”;

- **a gera** (< fr. *gérer*) “a administra în locul altei persoane” și **a gira** (< germ. *girieren*) “a garanta printr-un gir, a-și da girul”;

- **glacial** (< fr. *glacial*, lat. *glacialis*) “de gheață, rece ca gheața; (fig.) distant, rece” și **glaciar** (< fr. *glaciaire*) “care se referă la glaciație”;

- **inveterat** (< fr. *invétéré*, lat. *inveteratus*) “în care s-a înrădăcinat un anumit defect; învechit în rele, în vicii; (despre defecte, vicii) învechit, înrădăcinat” și **învederat** (format din *în* + *vedere*) “care se poate vedea bine; vizibil, clar, evident”;

- **jantă** (< fr. *jante*) “partea exterioară a unei roți,

pe care se fixează pneul” (v. și expresia *a rămâne pe jantă* = a avea un cauciuc dezumflat; (fam.) a fi lefter, a rămâne fără bani) și **geantă** (<tc. *çanta*) “servietă, poșetă”;

- **justițial** (< fr. *justiciel*) “de justiție, al justiției” și **justițiar** (< fr. *justicier*) “care face dreptate, care urmărește să facă dreptate”;

- **libret** (< it. *libretto*) “textul unei opere muzicale (operă, operetă, oratoriu); carnet de economii” și **livret** (< fr. *livret*) în sintagma livret militar “document eliberat persoanelor care au satisfăcut stagiul militar”;

- **literal** (< fr. *littéral*, lat. *litteralis*) “care reproduce cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; textual, exact” și **literar** (< fr. *littéraire*, lat. *litterarius*) “care se referă la literatură; care este în conformitate cu normele limbii literare”;

- **lizibil** (< fr. *lisible*) “care poate fi citit (cu ușurință), citeț” și **rizibil** (< fr. *risible*) “de râs”;

- **oral** (< fr. *oral*, cf. lat. *os, oris* ”gură”) “care se transmite verbal, prin viu grai; (despre probe, examene) care se desfășoară prin întrebări și răspunsuri verbale; (despre medicamente) care se ia pe cale bucală” și **orar** (< fr. *horaire*, lat. *horarius*) “referitor la ore; program de lucru, de activitate, stabilit în ore”;

- **ordinal** (<fr. *ordinal*, lat. *ordinalis*) “care indică ordinea numerică a obiectelor dintr-o serie (v. *numeral ordinal*) și **ordinar** (< fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*) “obișnuit, comun; de calitate inferioară, josnic, vulgar”;

- **original** (< fr. *original*, lat. *originalis*) “autentic; primul exemplar, de bază (putând servi la efectuarea de copii); propriu unei persoane, neimitat; care iese din comun, ciudat, bizar, excentric” și **originar** (< fr. *originaire*, lat. *originarius*) “care își are originea în..., care se trage din...; în forma de la început, în prima formă”;

- **petrolier** (< fr. *pétrolier*) “care se referă la petrol;

navă care transportă petrol sau produse petroliere” și **petrolifer** (< fr. *pétrolifère*) “care conține petrol”;

- **preeminent** (< fr. *prééminent*) “mai presus decât alții; superior ca rang, ca merite” și **proeminent** (< fr. *proéminent*, lat. *proeminens*) “care iese în relief; (despre oameni) ieșit din comun prin calitățile sale, remarcabil”;

- **prognostic** (< fr. *prognostique*) “previziune a evoluției unei boli pe baza analizelor și a datelor privind gravitatea simptomelor, starea de rezistență a organismului bolnavului etc.” și **pronostic** (< fr. *pronostic*) “ipoteză, previziune referitoare la desfășurarea și la sfârșitul unor evenimente, al unor acțiuni, al unor întreceri sportive etc.”;

- **a recuza** (< fr. *recuser*, lat. *recusare*) “a cere retragerea unui membru al completului de judecată în caz de (presupusă) incompatibilitate; a nu recunoaște autoritatea cuiva sau valoarea unei decizii” și **a refuza** (< fr. *refuser*) “a nu accepta, a nu consfinți la ceva”;

- **a releva** (< fr. *relever*, lat. *relevare*) “a evidenția, a remarca, a pune în valoare” și **a revela** (< fr. *révéler*, lat. *revelare*) “a (se) dezvălui, a (se) destăinui, a (se) face cunoscut; a dezvolta un film”;

- **solidar** (< fr. *solidaire*, lat. *solidus*) “strâns unit” și **solitar** (< fr. *solitaire*, lat. *solitarius*) “singur, izolat”;

- **spețe**, pluralul de la *speță*, (< germ. *spezies*, fr. *espèce*) “specie, pricină adusă spre rezolvare înaintea unui organ de jurisdicție” (v. loc. adv. *în speță* = în cazul de față, în cazul dat) și **speze** (< it. *spese*) “cheltuieli”;

- **virtuos** (< lat. *virtuosus*) “cu multe calități morale, cinstit, curat” și **virtuoz** (< fr. *virtuose*) “persoană care stăpânește perfect tehnica unui instrument muzical”.

De foarte multe ori, aceste cuvinte sunt folosite unele în locul altora, creând confuzii de ordin lexical și, prin urmare, grave greșeli de exprimare și chiar de limbă, greșeli care poartă numele de *atracție*

paronimică sau *confuzie paronimică* și trădează necunoașterea sensului cuvintelor, mai ales al celor recente, care au un caracter formal insolit; acest tip de greșeli caracterizează îndeosebi vorbirea populară și un discurs neîngrijit.

Vom prezenta câteva exemple de *confuzii paronimice*: “Profesorul a rostit un **adagio** celebru” (corect: “Profesorul a rostit un **adagiu** celebru”); “Comisia **arbitrară** a stabilit cine a câștigat în litigiul dintre cei doi” (corect: “Comisia **arbitrală**...”); “Am cumpărat câțiva metri de **atlas**” (corect: “Am cumpărat câțiva metri de **atlas**”); “Am vrut să citesc **contoarul** și am observat că e defect” (corect: “Am vrut să citesc **contorul**...”); “S-au luat măsuri de **dezinfecție** abia după ce roiuri de fânțari au umplut cartierul” (corect: “S-au luat măsuri de **dezinfecție**...”); “Situația **familiară** a copilului era cunoscută la școală” (corect: “Situația **familială** a copilului...”); “A primit doar primul **fascicul** din lucrare” (corect: “A primit doar prima **fasciculă**...”); “Mai multe persoane au fost **infestate** cu HIV” (corect: “Au fost **infectate** cu HIV”); “Era un fumător **învăderat**, nu aveai cum să-l convingi să nu mai fumeze” (corect: “Era un fumător **înveterat**...”); “Autorul ne asigură că nu sunt greșeli, **ori**, chiar în prefața dicționarului sunt două” (corect: “Autorul ne asigură că nu sunt greșeli, **or**, chiar în prefața...”); “Industria **petroliferă** merge bine, pentru că și zăcămintele **petroliere** din zonă sunt renumite” (corect: “Industria **petrolieră** merge bine, pentru că și zăcămintele **petrolifere** din zonă sunt renumite”); “**Pronosticul** dat de doctori nu era deloc încurajator” (corect: “**Prognosticul** dat de doctori...”); “Întotdeauna călătorea pe **spețele** statului” (corect: “Întotdeauna

călătorea pe **spezele** statului”); “Numirea lui în această funcție a fost **temporală**” (corect: “Numirea lui în această funcție a fost **temporară**”).

Fenomenul *atrăției paronimice*, izvorât adesea dintr-o cultură precară sau dintr-o anumită prețiozitate lingvistică, a fost exploatat și întrebuințat în scop artistic de către marii noștri scriitori (v. I. L. Caragiale), care și-au ridiculizat eroii, punându-i să vorbească despre “**geantă** latină” (în loc de **gintă**), “legea de **murături**” (în loc de **moratoriu**), “cerneală **violentă**” (în loc de **violetă**), “**a mânca** de la datorie” (în loc de **a manca**), “**scrofulos** la datorie” (în loc de **scrupulos**), “nu te **importa** degeaba” (în loc de **a se amporta**), “să te pronunți cu așa **iluzii** contra mea” (în loc de **aluzii**), “**renunerație** după buget mică” (în loc de **remunerație**), realizând, în același timp, remarcabile efecte comice și o sursă inepuizabilă de umor.

O altă “sursă” de exprimare inadecvată o constituie **pleonasmul**, care înseamnă întrebuințarea, în anumite combinații lexicale, a unor cuvinte care repetă nemotivat și inutil aceeași idee⁶.

Pleonasmul face obiectul multor lucrări normative sau de cultivare a limbii, este discutat de reputați lingviști, cu toate că nu întotdeauna e o greșală de exprimare foarte gravă. Așa se explică faptul că spunem cu toții: *Ieși afară!*, *Taci din gură!*, *Am văzut cu ochii mei*, *Am auzit cu urechile mele*. Acestea sunt așa-zisele “pleonasme de intensitate”⁷ sau pleonasme tolerabile, folosite în scop persuasiv și, cu toate că sunt pleonastice, insistența și dorința de precizare sunt atât de puternice, încât ele sunt acceptate ca formule mai ferme de exprimare a unui ordin decât simplele *Ieși!*, *Taci!*.

6. Ion Toma, Elena Silvestru, *Sinteze de limba română. Actualizări teoretice și aplicații*, Editura Niculescu, București, 2007, p. 67.
7. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, Iași, 1943, p. 271.

Repetițiile de sens sunt folosite uneori intenționat, având la bază scopuri stilistice, accentuarea unei anumite idei, necesitatea fluentei lexico-sintactice: “*Cobori în jos, luceafăr blând*” (Mihai Eminescu), “*Continuitatea neîntreruptă a latinității la nord de Dunăre*”, “*Insula Ada Kaleh* (în limba turcă *ada* = “insulă”), *a interveni între, a se interpune între*. Alte construcții pleonastice reprezintă construcții fixe, intrate ca atare în limbă: *întuneric beznă, cu chiu, cu vai*.

Spre deosebire de aceste exemple, care au o anumită justificare și nu mai sunt considerate greșeli, alte pleonasme sunt *intolerabile* din punctul de vedere al normelor actuale și îi deranjează pe bunii cunoscători ai limbii române sau pe cei cu preocupări de corectitudine lingvistică. Dintre cauzele care generează o exprimare pleonastică amintim: neatenția, ignoranța, graba sau insuficienta controlare a modului de exprimare.

Dacă multe pleonasme sunt ușor de recunoscut (v. *a avansa înainte, a se bifurca în două, a conviețui împreună, a se întoarce înapoi, vecernie de seară* etc.), cele mai multe rămân neobservate, întrucât chiar și vorbitorul cultivat nu are întotdeauna pregătirea lingvistică (și mai ales etimologică) necesară pentru a putea observa structura pleonastică a unui termen sau a unei combinații de cel puțin două cuvinte⁸. Este sugestiv, de exemplu, cazul arhicunoscutului *mujdei de usturoi*, care, deși pleonasm la origine, nu mai este o greșeală pentru vorbitorul de astăzi, întrucât evoluția istorică a cuvintelor a “opacizat” conținutul semantic. Trebuie știut că *mujdei* provine din *must* + *de* + *ai*. Vechiul substantiv *ai* provine din lat. *alium* “usturoi”, care, nemaifiind înțeles astăzi

decât regional, a fost înlocuit cu sinonimul său *usturoi*, care este un derivat românesc din verbul *a ustura* + sufixul *-oi*, fiind deci motivat semantic.

În cazul termenilor sau al expresiilor neologice care au suferit o deformare profundă, pleonasmul devine și mai greu de reperat ori rămâne ascuns chiar și pentru specialiști. Necunoașterea etimologiei cuvintelor și a semnificației acestora determină, de foarte multe ori, apariția construcțiilor pleonastice de tipul: *a-și aduce aportul* (fr. *apport* “aducere”), *asigurarea securității* (*a asigura* și *securitate* au același etimon: lat. *securus* “sigur”), *a aseleniza pe lună* (gr. *selene* “lună”), *a ateriza pe pământ* (fr. *terre* “pământ”), *caligrafie frumoasă* (gr. *kalós* “frumos”), *cazul în speță* (germ. *Spezies* “specie, pricină supusă spre rezolvare unui organ de jurisdicție” v. și loc. adv. *în speță* “în cazul dat, în cazul de față”), *a cronometra timpul* (gr. *khrónos* “timp”), *cuvânt lexical* (gr. *lexis* “cuvânt”), *democrație populară* (gr. *demos* “popor”), *diurnă pe zi* (lat. *diurnus* este derivat de la *dies* “zi”), *drum rutier* (fr. *route* “drum, cale”), *etnogeneza unui popor* (gr. *ethnos* “popor”), *forme morfologice* (gr. *morphé* “formă”), *genocidul populației* (fr. *génocide* “exterminare a unui grup etnic, rasial sau religios; crimă în masă”), *glicemie în sânge* (gr. *glykys* “dulce”, *haíma* “sânge”), *harta mapamondului* (lat. *mappa* “hartă, plan” și *mundus* “lume”), *hebdomadar săptămânal* (gr. *hebdomas* “săptămână”), *înalți prelați bisericești* (lat. *praelatus* “înalț demnitar al bisericii”), *întâmplare fortuită* (lat. *fortuitus* “întâmplător”), *licitație publică* (lat. *licitatio* “vânzare/cumpărare publică”), *lipom de grăsime* (gr. *lípos* “grăsime”), *mare magnat* (neologismul internațional *magnatus* are ca etimon adjectivul latinesc

8. Theodor Hristea, *Probleme de cultivare a limbii române contemporane*, Academia Universitară Athenaeum, București, 1994, p. 117.

magnus “mare”), *mijloace mass-media* (lat. *medium*, pl. *media* “mijloace”), *muncă laborioasă* (lat. *labor* “muncă”), *a opune un veto* (lat. *veto* “mă opun”), *ortografie corectă* (gr. *orthós* “corect”), *procent la sută* (lat. *centum* “sută”), *protagonist principal* (gr. *protos* “primul”).

Cuvintele împrumutate recent din engleză duc, de asemenea, la construcții pleonastice precum: *bani cash*, *blugi albaștri*, *board de conducere*, *conducere managerială*, *hit de mare succes*, *killer plătit*, *laptop portabil*, *lideri de frunte*, *persoane VIP*, *spot publicitar*, *summit la vârf*, *virusul HIV*.

Pleonasmele sunt cu atât mai intolerabile, cu cât gradul de echivalență a elementelor componente este mai mare. De exemplu: *alegeri electorale* (*electoral* „privitor la alegeri, în vederea alegerilor”), *scurtă alocuțiune* (*alocuțiune* „scurtă cuvântare ocazională”), *a aniversa un număr de ani* (*a aniversa* „a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment”), *averse de ploaie* (*aversă* „ploaie torențială de scurtă durată”), *biblioteca de cărți* (*biblioteca* „încăpere sau mobilier pentru cărți”), *a colabora împreună* (*a colabora* „a participa împreună cu altcineva la o acțiune”), *cutremur de pământ* (*cutremur* “mișcare puternică și bruscă a scoarței pământului”), *demnitate umană* (*demnitate* „autoritate morală, prestigiu” - referitor la oameni), *deontologie profesională* (*deontologie* „totalitatea normelor de conduită și a obligațiilor etice ale unei profesii”), *detaliu amănunțit* (*detaliu* „amănunt”), *exemplu pilduitor* (*exemplu* „model, pildă”), *exterminare în masă* (*exterminare* „ucidere în masă”), *florilegiu antologic* (*florilegiu* „antologie, crestomație, culegere”),

ghid călăuzitor (*ghid* „călăuză, îndreptar, îndrumar”), *intercondiționare reciprocă* (*intercondiționare* „legătură și condiționare reciprocă, interdependență”), *oprobriu public* (*oprobriu* „dezaprobare, dispreț, condamnare colectivă a cuiva”), *pubelă de gunoi* (*pubelă* „recipient portabil pentru gunoiul menajer”), *a recidiva din nou* (*a recidiva* „a comite o nouă infracțiune” sau despre o boală, „a reapărea”), *reper orientativ* (*reper* “indicator, jalon, semn de orientare”), *rezumat succint* (*rezumat* “redare, prezentare pe scurt; recapitulare succintă”), *sărbătoare festivă* (*sărbătoare* „zi în care se comemorează sau se sărbătorește un eveniment important; festivitate, petrecere”), *a scruta atent* (*a scruta* „a privi atent, iscoditor”), *sectă religioasă* (*sectă* „comunitate religioasă desprinsă din biserica oficială”), *stimă și respect* (*stimă* „sentiment de prețuire, considerație, respect”).

Dacă multe pleonasme sunt împrumutate din alte limbi, avem cazuri când formule pleonastice sunt preluate din limbajul administrativ-juridic, așa-zisele „pleonasme solemne”⁹: *drept pentru care, cazul în speță, definitiv și irevocabil, de bunăvoie și nesilit de nimeni, nul și neavenit*. Dacă în limbajul administrativ-juridic ocurența redundantă a acestor formule își găsește explicația în nevoia de maximă precizie și lipsa de echivoc, în limbajul comun acestea sunt inadecvate și, prin urmare, nerecomandabile.

Pleonasmul, asemenea confuziilor paronimice, a fost folosit, pentru efectele sale comice sau ironice, în replicile unor personaje caragialești: *june tânăr, întâiași dată și pentru prima oară, chiar el însuși în persoană, e în stare a fi capabil, monșerul meu, domnule, musiu, țigară de tutun, și ețetera, iscălit în original*.

9. Gligor Gruică, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, p. 227.

Despre cacofonie și "fenomenul" *ca și*

Cacofonia este definită în dicționare ca „asociație neplăcută de sunete; cacofonism; (muz.) suprapunere de sunete discordante; lipsă de armonie” (DEX, p. 124). Termenul, provenit din gr. *kakos* „urât, rău, neplăcut” și *phonos* „sunet”, se referă la o impresie acustică neplăcută, dizarmonică. Antonimul său este *eufonie*: „succesiune armonioasă de vocale și de consoane, care are drept efect o impresie acustică plăcută” (DEX, p. 352). Împrumutat din gr. *eu* „bine, armonios” și *phonos* „sunet”, eufonie vizează armonia sonoră, fiind o calitate a exprimării orale, dar care trebuie asigurată și în textele scrise. Efectele sonore plăcute sau neplăcute sunt legate de vecinătatea imediată a unor sunete sau grupuri de sunete identice ori asemănătoare: *a – a* (*a aluneca, a amicului*), *ca – ca* (*ca cazuistică*), *ca – co* (*ca copil*), *că – ca* (*ridică capul*), *ce – ce* (*face ce cetățenii îi cer*), *ci – ci* (*faci cinste*), *cu – ca* (*cu capul*), *cu – cu* (*cu curaj*), *gă – gă* (*bagă găleata*), *la – la* (*la lac*), *lui – lui* (*copilului lui*), *pe – pe* (*pe petent*), *va – va* (*va validă*) etc.

În limba română așa-zisele *silabe cacofonice* au o frecvență destul de mare și se pot produce îmbinări neplăcute, cacofonice, în cele mai obișnuite situații de comunicare: *încarcă camionul, ridică capacul, se urcă pe perete, s-a sacrificat (pentru ei), cineva va veni* etc., dar și la numele proprii terminate în *ca*: *Ilinca Coman, Monica Caragea, Angelica Crainic*, sau nume de instituții: *Biserica Catolică, Banca Carpatica, Banca Comercială Română*. Evident, cacofonia este bine să fie evitată în măsura posibilului, dar fără a exagera proporțiile acestui aspect al limbii.

În ultimul timp, sensibilitatea excesivă pentru aspectul cacofonic a dus la o adevărată cruciadă împotriva cacofoniilor, în detrimentul autocontrolului lingvistic. O soluție total neinspirată și nejustificată

s-a găsit în folosirea locuțiunii prepoziționale *ca și*, pusă în locul prepoziției *ca* „drept, în calitate de”. Această „soluție” s-a răspândit vertiginos atât în exprimarea orală, cât și în cea scrisă, s-a infiltrat în toate planurile de comunicare, în orice tip de discurs. Locuțiunea amintită este corectă și funcțională doar în structura unui complement circumstanțial de mod comparativ, cu sensul „la fel ca”: „Este *ca și* mine de hotărât”, „*Ca și* sora mea, am ales matematica”. Ea nu este admisă în limba literară nici în situațiile în care vorbitorii o folosesc pentru evitarea unor cacofonii. Acestea pot fi rezolvate prin alte metode sau chiar artificii de limbă: schimbarea topicii, înlocuiri sinonimice, prin pauză (în lectură), folosirea unor cuvinte incidente: *mă rog, cum s-ar zice*, adverbul popular *chipurile*. Câteva exemple de folosire nepotrivită a lui *ca și*: „*A fost desemnat ca și candidat la alegerile prezidențiale*” (corect: „*A fost desemnat drept candidat la alegerile prezidențiale*”), „*Ca și coleg, am încercat să-l ajut*” (corect: „*În calitate de coleg, am încercat să-l ajut*”), „*Ca și copil, am locuit la bunici*” (corect: „*Pe când eram copil/ fiind copil, am locuit la bunici*”).

Cât de parazitar a devenit clișeul *ca și*, ce amploare a putut să ia cu timpul, se poate observa și din folosirea lui în contexte în care motivația cacofonică lipsește. Așa se face că el apare și în contexte de felul: „*Ca și artist, are nevoie de talent și de muncă*”, „*Terenul poate fi amenajat ca și loc de joacă*”, „*Eu, ca și membru al Comisiei de cultură, trebuie să particip la audierea candidatului propus*”. În toate aceste enunțuri trebuie folosită doar prepoziția *ca*: „*Ca artist, are nevoie de talent și de muncă*”, „*Terenul poate fi amenajat ca loc de joacă*”, „*Eu, ca membru al Comisiei de cultură, trebuie să particip la audierea candidatului propus*”.

Dacă introducerea conjuncției *și* între două cuvinte cacofonice nu este indicată, cu atât mai ridicolă devine

folosirea virgulei, mai ales în exprimarea orală (*ca virgulă cadou*), știut fiind că aceasta este un semn grafic. Prin urmare, inserția cuvântului „virgulă”

între termeni dizarmonici este inacceptabilă, sfidând reguli sintactice și morfologice, dar și aspectul vorbit sau scris al exprimării.

Cuvinte-cheie

confuzii lexico-semantică, paronime, pleonasm, cacofonie

Key words

lexical-semantic confusions, paronyms, pleonasm, cacophony

SCRIPTA·MANENT

IMPORTANT

Toate articolele publicate în revista SCRIPTA MANENT sunt indexate în baza de date CEEOL. CEEOL este un important furnizor de reviste academice și cărți, în format electronic, în domenii precum științele umaniste și sociale pentru opere ce provin din zona Europei Centrale și de Est. CEEOL oferă cercetătorilor și studenților acces la o gamă largă de conținut academic într-un depozit dinamic în continuă creștere. În prezent, CEEOL gestionează peste 2000 de reviste și 690.000 de articole, peste 4500 de cărți electronice și 6000 de documente având ca obiect literatura gri. În plus, CEEOL permite editorilor să ajungă la noi audiențe și să promoveze realizările științifice ale comunității științifice din Europa de Est către un public mai larg.

Pentru referințe, accesați link-ul: <https://www.cceol.com/search/journal-detail?id=2778>

SCRIPTA·MANENT

INVITAȚIE DESCHISĂ DE COLABORARE

Revista SCRIPTA MANENT se dorește a fi o revistă științifică, cu o apariție bianuală, în format online, o platformă la dispoziția profesioniștilor din sistemul judiciar românesc, prin intermediul căreia aceștia să-și exprime opiniile cu privire la probleme de drept și nu numai, la practici administrative și la aspecte din viața profesională.

În scopul alcătuirii unor numere viitoare ale revistei cu un înalt conținut științific, adresăm o invitație deschisă de colaborare către magistrații și grefierii din instanțe și parchete, către formatorii și cursanții Școlii Naționale de Grefieri, către formatorii și auditorii Institutului Național al Magistraturii, dar și către ceilalți specialiști care își aduc contribuția la înfăptuirea actului de justiție, care pot trimite articole, studii, analize, puncte de vedere, note critice sau alte materiale pentru a fi publicate în paginile revistei.

Persoanele interesate să devină, astfel, colaboratori ai revistei, sunt rugate să trimită materialele elaborate Comitetului de redacție ale revistei, la adresa e-mail revistasng@grefieri.ro.

Comitetul de redacție se angajează ferm să recenzeze materialele trimise spre publicare și să furnizeze autorilor un răspuns într-un termen cât mai scurt în legătură cu publicarea în următorul număr al revistei.

ISSN 2734 – 8237

ISSN L – 2734 – 8237

REVISTA·SCOLII·NATIONALE·DE·GREFIERI

SCRIPTA·MANENT

RESPONSABILITATEA AUTORILOR

Afirmațiile, opiniile, părerile, punctele de vedere conținute în materialele publicate în revista SCRIPTA MANENT aparțin autorilor lor și pot să nu coincidă, întotdeauna, cu poziția oficială a Școlii Naționale de Grefieri.

COMITETUL DE REDACȚIE

ANDREI-DORIN BĂNCILĂ – directorul SNG, redactor-șef
DENIS-BRÎNDUȘA CHIUJDEA – director adjunct SNG, redactor-șef adjunct
MIHAI-DANIEL ONIȘOR – director adjunct SNG, redactor-șef adjunct
IONELA-ALINA COTOROGEA – formator SNG
ADINA STRECHE – consilier
ALEXANDRA-IULIANA RUS – formator SNG
ALINA ARAMĂ – formator SNG
CRISTINA-IZABELA TRUȘCĂ – formator SNG
SIMONA-CRISTINA SBORA - formator SNG
PAUL CIOBANU - formator SNG
MIHAELA-CRISTINA PĂUNESCU – consilier, specialist IT

Foto copertă: Tribunalul Arad
Sala festivă

ISSN 2734 – 8237
ISSN L – 2734 – 8237

REVISTA·SCOLII·NATIONALE·DE·GREFIERI